

MADÁCH IMRE

CSÁK VÉGNAPJAI

DRÁMA ÖT FELVONÁSBAN
ELŐJÁTÉKKAL EGY FELVONÁSBAN

Drámai pályamunka 1843ra

Verflucht vom Vater und geliebt vom Weibe
Zuletzt ein Stern im wilden Meer versunken.

Herwég

ÖSZVES SZEMÉLYZET:

Ersébet, III. Andrást leánya. Magyar Ország Királynéja.

Trencsényi Csák Máté. Nádora és vezére

János

László

Miklós

Domos

Dávid

Aba

} Omodénak, Róbert Károly Nádorának fiai

Srót Késmárki Polgár

Fekete Hadnagy

Simon. Csák' fegyvernöke

Jakab

Tamás

Petúr

} Köz-vitézek

Csák hívei

Róbert Károly Magyar Ország Királya

Zách. Tárnok

Zsámbokrédi

Berende

Druget

} Nemesek Csák pártján

Bohóc. Károly udvarában

Károly hívei

Margit. Az Omodék anyja

Klára Zách' leánya

Egy apáca. - Boris Klára' dajkája

Két Pór.

Két Gyilkos.

Apácák, Károly' és Csák' hadai, Udvaroncok Nép

Az Előjáték személyei:

Er'sébet	Berende
Csák	Zsámbokréti
Omodé János	Fekete
Omodé László	Simon
Omodé Miklós	Jakab
Omodé Domos	Tamás
Omodé Dávid	Petúr
Omodé Aba	Csák' hadai.
Zách Bódog	Nép.

ELŐJÁTÉK

A' ROZGONYI ÜTKÖZET

1ső Szin

(Nyitott csarnok az Omodéknál, oszlopain fegyverzetek függnek. - Kívül zaj.)

DOMOS *jő*

Ki mer zajongni a' Nádor lakában?
El gyülevész nép!

A' NÉPBŐL

Csitt had haljuk őt

ABA *(nyillal kezében beugrik)*

Nézd bátya nézd! milly furesa ember ez
Vérkardot hord körül, 's torok repedtik
Minden nemest fegyvert ragadni hív.

JAKAB

(a' néptől körül zajongva megjelen, magassan emelve a' véres kardot)

Fel nép a' tárogató csatára hív,
Kinél alkotmány, népjog, és szabadság
Szent, az Csák mester táborába tér.

A' NÉPBŐL

Csatára hát! - Le Róma zsarnokával!

DOM

Öcsém!

ABA

Nos?

DOM

Hol anyánk?

ABA

Én nem tudom;
Verébfiakra lődözék kívül
Midőn megláttam ez elszánt fiút:
Ki rosszúl hangzó harsány szózatával
Föl vágy sivitni egy alvó hazát.
Kacaghatám a' bámuló csoportot,
Melly váltság és szabadságról ha hallott
Mind annyiszor üvöltve öszve verte
A' szolgaságtól kérges tenyerét. -

DOMOS *(egy oszlopról kardot vesz le)*

Emlékszel-é öcsém midőn medvékre
Kivántunk menni, únva a' nyulat
Melly fut csak, és futásnál mást nem ért; -
Emlékszel-é hogy megtudá anyánk
Mint sirt, mint félte. - Oh! öcsém miért
Miért vezérel ifjat nő - anya?
Ki azt vigyázza csak, mind meg van-é
Fészkében a' fiú, hogy ép-é mind?
'S medvékkel ölbe szálva látni fél. -
Kinek érzelme háza küszöbén
Keresztül nem hat, nem ösmérve a'
Szebb bár zajosabb élet küzdterét,
Mellyen kéz 's láb hián is ember a'
Hős férfiú. - Öcsém fáj az nekem
Hogy olly igen szeret anyánk!

ABA

Fellengesz.

DOMOS

Korhely leszek, garázda és pazár
Hogy eltaszítson majd anyám 's „menyj, úgymond'
Keress magadnak sirt jegest, borúst,
Ha a' nádor lágy fészkét meg-szükülöd”
Tudok majd én keresni sirt magamnak,
És sirkeresztem népem könnye lessz.

ABA

Bátyám nem értelek

DOMOS *(suhint a' kardal)*

Majd fogsz. Mi szép,
Milly jól suhint mint villám. -
Isten veled öcsém én távozem

ABA

Bátyám hová?

DOMOS

Vadászni nem nyulakra,
Medvére sem; nagyobb-szerű vadat
Esd lelke, érzem keblem vágyinak

Szűk tér e' ház.

ABA

Ah bátya!

DOMOS

Mit kívánsz?

ABA

Nézd csak e' vén nyilat, megbirom én is
Feszíteni, és megcélzom a' keselyt

DOMOS

Mit mondjak testvéridnek. Csák hadába
Állok. Mond jó Anyámnak hogy köszöntöm
(*megindulva*)
Ah! mond áldását adja rám.

ABA

Domos!

DOMOS

Nos? jobbodat öcsém!

ABA

És én csak itt
Verébfűkat löjek-é? - Keress
Más hírnököt magadnak; én követlek

DOMOS

Legyen hírmondónk hát a' pusztaság
Melly a' nádor lakában fog uralni
Kövess.

ABA (*eldobva nyilát, mást vesz*)

El gyermekjáték már találtam
Nyilamra érdemesb vadat. Gyerünk
(*mindketten el*)

II. Szín

Rozgonynál. Csáknak tábora, egy domb alatt. Éj.

CSÁK (*sáttra előtt áll*)

Már ennyi vér és boldog-é e' hon?
Mellyért szívemnek vérét ontanám.
Van-é a' boldogsághoz út csaták
Sirhantjain? Miért ne korcsokén. -
De hát miért teremte a' nagy ég

Érző kebellem, vagy miért adott
A' nagyra vágyat, és erőt? El szív
Ki téplek! hogy ha gyáva könyt javalsz,
Hol népi jog vért és halált rivall. -
Te is hajamba kapkodol bűdös szél,
Gyász hirnökül jössz tán csaták teréről
Felkölni lelki nyugodalmamat?
Rosszúl jövé!; Gyávák, 's honellenek
Halál sohaja Csák önérzetét
Nem söpri még el. *(távol vigalmi zaj)*
Menj siess tovább,
'S hol vértfödözte szoknya-hősöket
Tort ülni látsz egy parlag-hon fölött
Ott állj meg és üvölts halotti dalt
Vigalmaidhoz *(figyel a' sátornál)*
Csitt ő alszik, és
Egy szebb világ álmát álmodja el;
Nyugottan alszik trónja biborán
Mert nő. Nyugodjék édes álmiban
Ki költené fel a' vész-tengerén?
Azért lön férfiú, virasszon ez; -
Szürkül a' hajnal, asszonyé az álom,
Hőse a' munka.

SIMON *(belép)*

Csák már alhatik
Mert hűn dolgozta el napszámait

CSÁK

Ki hiv? vérdíjt jövé! tán érdemelni
Rómától, és bűnöd bocsánatát
Fejemmel. Hogy ha így, sajnállak mert
Csák meg nem ért még a' halálnak, ő
Meghalni rá nem ér.

SIMON

Uram!

CSÁK

Lódulj
Kölönc! én megbocsájtok, mert valóban
Idáig hatnod nem csekély merény.

SIMON

Uram! 's gyilkosnak látszom? Ha annak,
Letépem úgy ez arcot, eldobom,
Megnem imádom többé az eget
Miért teremte ollyat melly hazug?

CSÁK

Csalódtam, szembe nem tekint a' gyilkos.

SIMON

Harcban kerestelek, és feltaláltam
A' kopja szálat, mellynek útjait

Az elleneknek testrakása jegyzé;
Meg ünnepeltem-e' találkozást
Hogy vivhaték a' hon nagy férfival
De orvúl ölni! - Csák! magyar vagyok.

CSÁK

Most ismerek reád, Beczkó alatt
Ismérkedénk meg egy nehéz napon.

SIMON

Ott volt első csatám. Szerencse nap,
Csák homlokomra írta hős nevét,
Sokért nem adtam volna e' sebet,
Ládd itt nyomát; Gyakorta kérkedém
Hogy Csák keresztelt hőssé engemet.

CSÁK

De szólj miért jövel? Hogyan kerülted
Ki őreim éber vigyázatát?

SIMON

Bajjal és könnyen.

CSÁK

Szólj világosan.

SIMON

Sok őreidtől bajjal, ám de könnyen
Butortalan mint egykor törzs apánk
Ki ősi birtokából fáradalmin
Kivül csak két erős kart vitt magával,
És ez elég.
Apámtól egy örök maradt reám
A' szent szabadság, ezt nem szenvedem
Lekötni bár mi által.
Szabad minőnek alkotóm akart
Kéjt és vagyont a' percre bizok, és
Gondoskodom hogy vesztegen penészt
Ne kapjon, úgymint boldogult apám
Gondoskodott, hogy szabadságomat
Ne korlátozza semmi. -

CSÁK

S' most jövel?

SIMON

Hogy szóm rövid legyen,
Eljöttem mert nagy vagy, megmértelek,
Szolgálni hűn mint árnyad hogyha tetszik,
Szemközt csatázni véled hogyha kell,
Kopjámát ismered, helyem megálom,
Keblem nyílt, szám csukott ha úgy kívánod,
Éltemhez nem köt semmiféle pánt,
Kész halni márma, kész örülni holnap,

Mindhogy ha végnap lenne melly gyönyört
'S vígalmat ad, Hat lábnyi birtokom
A' sir, akár hol is készen talál,
Barátom és javam e' kard.

CSÁK

Te emberem vagy, lám ki tud mutatni
A' harc terén szerzett barátokat?
Isten veled később a' többiről (*kürtöt fúj meg*)
Fel fel dologra, megviradt vitézek!
(*Simon eltávozik, a' királyné a' sátorból kijön*)
Üdvözlek asszonyom, már fölverénk
Átkos zajunkal ismét!

ERSÉBET

Nem, nem úgy,
Lelkem mélyjéből szól egy tompa hang
Nem hágy nyugodni, 's álmainra olly
Vad színt lehel mint hogy ha harcias
Szellemték álmodnék óh férfiak,
E' szivfenékben!

CSÁK

Illy korán pedig
Míg a' sötétnek mérges gőzeit
Nem szórta széljel a' királyi nap,
Gyöngéd virágnak, 's nőnek árt a' lég.

ERSÉBET

Nőnek csak óh! de az, kiért hazák
Áldoznak vérrel, az kiért vitézek
Csatára kelnek óh! Csák nő-é az?
Ki biboráról hogy ha eltekint:
Halál mezőt lát, mellynek szemfödője
Lelkének honját, drága nemzetét
Takarja el. A' mérges kód nem árt
Illy vérben fürdött nőnek. Márma is
Remegve látom arcod felhejét,
Melly ezereknek jósol pusztulást,
Csatára készülsz; oh! mikor, mikor,
Hajnallik béke e' szegény hazára?

CSÁK

Közel vagyon most már a' kimenet,
Még egy kérésem van halgasd meg azt:
Szemlélni vágnák régen arcodat
Harcossaink, oh tellyesítsed ezt!
Jöjj márma, hogy vezesselek körül;
Öntsél beléjük újuló erőt,
Lássák Árpád utolsó sarjadékát,
Lássák az elvet testesülten is,
Mellyel lét és nem léte a' magyarnak
Van öszve forva.

ERSÉBET

Egyetlen barát

Te ki a' szám-üzöttet pártolád
Ki fészket vivál a' hajléktalannak
Ki egyetlen, egy számos nép között
Maradtál hű a' véres eskühöz
Midőn jelöltje koldús-mezben élt,
Te kérsz kit egy hosszú dús élten át
Hálálni nem bírok. Parancsolj én
Követlek.

CSÁK

Köszönöm.

ERSÉBET

Isten veled.

(mind ketten elmennek ez alatt megvirad néhány vitézek kijőnek sátraikból)

FEKETE *(jön)*

Fel fel legények! forgó szél söpörjön
Ugy restelkedtek mint egy bamba nő.

TAMÁS *(sátorából)*

Vitéz uram korán ver márma fel.

FEKETE

Talán utolszor ah! bajtárs!

TAMÁS

Miért?

Csák oldalán elesni szép dolog;
Nem bajnok élet, melly párnák között
Lassú halál verejtékébe fül. -

FEKETE

Isten kegyelmezz milly pogány beszéd. -

TAMÁS

Vigan lelépni harci zaj között
Multság. Édesebb elesni ott
Hol társainkul költözünk keresztül
Az ismeretlen földre; 's életünket
Drágán fizettetjük meg ellenünkel.

FEKETE

Oh jaj! bűnök terhével menni át,
Átokkal az örök bíró elébe.
Sátán szól-é belőled? Irgalom!

JAKAB *(sátorából)*

Miket daráltok, jó napot Tamás!

TAMÁS

Mi lelte kardodat Jakab komám!

JAKAB

A' mult csatában egy átkos barát
Tarkóján csorba lett. Nevethetém
Imádkozott vagy átkozott deákul
Midőn le szúrtam; És soká fenyíte,
Mint azt megszokta tenni a' keresztel.
So sem hívém hogy lélek úgy beforjon
A' testbe, hogy végtére testesülve
Elhagyni félje jól hizlalt lakát.

TAMÁS

Ma vesztém érzem úgy ihatnám.

JAKAB

Ej!
Korán lemondasz!

TAMÁS

Csáknak oldalán
Harcolni nem bolondság 's ott leszek. -

JAKAB

Fogd hát' e' kulacsot ajándokúl. -

FEKETE

Pajzánkodol hisz nem tiéd.

JAKAB

Az egy;
Hát szent atyánk e' hont nem adta-é
Szintén ajándokúl. Vivj meg érte
Hisz Károly is viv az ajándokért.

TAMÁS

'S ha ég akarja még meg is lakol.

JAKAB

Mért is tolakszik úgy reánk, ha látja
Hogy a' magyarnak nem kell pap-király.

TAMÁS

Zsirt érez, és ebül utánna vágy;
Ránk küldi a sok menköves adót:
Nekünk fizetni 's túrni van szerencsénk.

JAKAB

Majd vissza küldi a' szatyrot üressen
Koldúlni véle, vagy színig pakolja
Áldásival.

FEKETE

De hisz ha az ebédet
Megette tartsa meg imáit is.

TAMÁS

Van emberünk még hűn ki örködik,
Körmére sújt vigyázz Trencsényi még.

(Petúr, Simon jőnek)

SIMON

Víg társaság; barátim üdvözöllek!

FEKETE

Ördög barátja, én nem ismerem.

SIMON

A' harc-terén hol minden percenet
Élet 's halál, baráttá egy pohár
Tesz, és egy nyíl örökre elszakít.

FEKETE

Igyunk tehát új társunk éljenére!

SIMON *(a' kulacsot felköszöntve)*

Míg kéj napokban társunk szenvedésit,
'S csaták terén az üdvös perceket
Barátilag megosztjuk 's igazán:
Éljen közöttünk addig a' barátság! -
Míg népjogért csatára szállni kész
'S a' hon javáért egyes érdekéről
Lemond örömmel: éljen a' magyar!

(Zách, Berende, Zsámbokréti jőnek)

ZÁCH *(egy közvitéznek)*

Ezt mond meg többi emberinknek is
Vigyázzatok szavamra. Most mehetsz *(kürt szó)*

JAKAB

Fel fel legények szól a' harci kürt!

SIMON

Éljen Csák mind örökké!

ZÁCH *(galléron ragadja)*

Hó megállj!
Ki éljen gaz fiú

SIMON

Csák, jó uram!

ZÁCH (*eltaszítja*)

Pór lélek el! gaz, semmire való,
Ne merd még egyszer zengni e' nevet,
Vagy megdöngetlek. -

SIMON (*gyürekezve*)

Nos, ki hát uram!
Fel, ölbe vélem! Éljen mind öröké
Szólásszabadság 's bajnok hőse Csák

ZÁCH (*kardjára ütve*)

El mondom, eb! vagy tán fölrúgjalak!

SIMON (*szinte kardjára üt*)

Rúgj, majd kamattal vissza szolgálom!

ZÁCH (*csendesülve*)

Ember vagy talpadon, de mond, oh mond!
Hogy vert meg úgy vaksággal a nagy ég,
Hogy nem szemléled Csák gazságait, -
Oh vagy azért van-é föld ép, egész,
Hogy kucsmát hordjál rajta, 's szolgál
Hódoljál véle rádtolt elv előtt?
Gondolatok csak vissza, hogy valjon
Midőn a' sértett népjog szent szavára
Zászló alá gyűjtött Csák, mondta-é
Hogy az ígért szent pálya-bér helyett
Kényuradalmát tolja majd reánk?
Én úgy hiszem nem, hogy ha nem: hazug.
Ki tudja védni, én meghalgotom.

FEKETE

Bizony nem is bolondságot beszél.

ZÁCH

Szabadságért vivunk; mert úgy hiszem,
Mert úgy hiszem: nincs köztünk egyik is
Kit más vezérel mint a' szolgaság
Nyűgét lerázni! Ámde nézzük őt;
Gyakorta gondolám oh társaim
Miért mi nálunk lenni jobb kíván?
Miért dörög le olly hatalmasan
Vérünkkel nem fösvénykedünk, szakad
Olly messze egy maga, hogy mink porok
Ha föltekintünk: szédülés fog el?
Miért dörög le olly hatalmasan
Miként az Isten egy bűnös világra?
Ha hogy szavam hazug, 's emlékem csal,
Úgy kérlek szóljatok, ám hogy ha nem,
Akkor Csák áruló! 's bűnhődni fog

FEKETE

Bűnhődjék!

PETÚR

Vesszen el!

ZÁCH

Már vesszen el?
'S nem is mondtam még el vétkeiket. -
Csák életet kíván ő a csatára,
És valjon emberül megosztja-é
Harcunk jutalmát? Elmondom miként:
Ő győzedelmeink jobb felét
A hirt megtartja, és nekünk oh! jaj!
Csak sebjeink maradnak.

FEKETE

Légy vezér!

PETÚR

Le a' hűtlennel! -

ZÁCH

Mostan halgatás,
Ha a' tevés órája megjövend,
Akkor kitűnik az okos 's barát.
(kezet ad nekik. Indulnak)

SIMON

Meggyőztél, még csak egyet mondok 's ez
Éljen Csák mindörökké!!

ZÁCH

Gaz kölönc
(vitézek elszélednek)
Kisérletet tevék már több helyütt.

BERENDE

S remélysz?

ZÁCH

Elég hívet, ledöntni őt.

BERENDE

Hol is hibáznék párt hol döntni kell,
Hol pár között olly büszkén áll a' nagy?

ZÁCH

Ha! ha! kacag föl a' pokol ha illy
Kis ember ki öles cséklyéken áll,
S le nézi rólok az egész világot,
Le dül

BERENDE

Csak egyre kérlek Zách ha dül,
Ha dölni kell, mert a' kor úgy kívánja;
Tartassék jól meg minden tisztelet,
Hogy majd ne mondja késő maradék:
Hogy századunk egyik főbb csillagát
Gyalázatúl bitóra állítók!

ZSÁMBOKRÉTI

Mit? még kimélni fogjuk a' zsványt
Álarcosan fogjuk akasztani?
Porig le véle vagy ha kell alája.

ZÁCH *(írást vesz elő)*

A' kivitelnek apróságai
Ne hozzanak ügyünkbe szakadást;
Dicső királyunk mérhetlen kegyét
Haljátok mostan: mindent elfelejt,
Fény polcra álit, egy tapotnyi föld
Hibázni nem fog birtokunkból, ha
Hozzája térünk.

ZSÁMBOKRÉTI

Oh mi nagy 's kegyes!

ZÁCH

Leányomat elkéri udvarához
'S ki házasítja. Jőnek, halgatás;
Tervünk még a' világnak meg nem ért.
(mind elmennek. János, László, Domos, Miklós, Dávid jőnek)

JÁNOS

Hogy itt vagy ismét köztünk! újra, 's újra
Kérdezlek a' szép csendes ősi lakról
És a' jól ismért kedves tárgy körül
Kérdéseim dagályja, nem pihenhet.

LÁSZLÓ

Hát jó anyánk most olly gyermektelen,
Tudom naponta könnyez 's jár körül
A' puszta csarnokon, melly lépteit
Fohászival tompán viszonzza csak.

DOMOS

Ő olly igen jó.

DÁVID

Hol maradt öcsénk!

DOMOS

Csákot kereste, hadnagyúl kíván
Hozzá szegődni.

DÁVID

Mond mért olly komor
Ma Csák?

MIKLÓS

Ne hidd hogy ő komor, sötét csak,
Mert lelke küzd.

DÁVID

Alig ha nem virasztá
Az éjt imákkal.

MIKLÓS

Nem Csák nem szokott
Szóval csatázni, hol csapása kell.

DOMOS

Küzd, sújtni fog, vagy hát nem barna színt
Ölt e' az ég is ha dörögni készül?
Előbb üt Csák be, aztán menydörög.

JÁNOS

Itt jő nézzétek mint sötét Hadúr,
Bús nyugalom ül láng tekintetén.

MIKLÓS

Ha látom így, én nem tudom miért,
De új, 's nem ismért tetterő fog el.

(Csák, Aba jőnek)

CSÁK

Ne jöjj te még a' harcba jó öcsém,
Hosszú egy nemzet élte, sok vihar
Torul utába mellyel küzdni lessz
Szüksége hősrre, elhagyott hazánknak.

ABA

Hagyj küzdöm oldalodnál. El ne hajts
Szentelt csatádból engemet óh Csák!
Hol öt testvérem küzd. Erőt az ég
Fog kölcsönözni ifjú karjaimba,
Hisz szent csatára ád erőt az ég!

CSÁK

Menyj ifjú még mosolygni birsz örülj,
Majd jó idő mellyben ha föl kacagsz
Görcsös kacajod kín kacajja tessz,
Ha mink elestünk hosszú harc után,
Ha nyugalomra hív az ég, jöjj és
Bosszúlj meg! Ember élte percnyi lét,
Egy nemzet élte ezredekre hat. -

ABA

Oh Csák! 's az ifjú sast nem-é vezérli
Kétes csatára vívni az idősb?
Hogyan tanuljon nézni láng sugárba,
Ha gyöngre reptének vezére nincs?
Átkozlak ifjúság, ha gátúl álsz
Közöttem és az elv babérja közt.

CSÁK

Jer lelkem ifja, fogjad e' vasat
'S ha elfajulni látod a' magyart,
Ircsad ki véle, hogy ha fél hazánk
Sirá lessz, légyen; más felén kitűzzük
Vér szerzett alkotmányunknak jelét,
'S szeplőtlenül az átkos sír felett
Mint nap ragyog fel: nép jog és magyar.
(kardját általadja)

ABA

Hála Trencsényi! szent ereklye lessz
E' kard nekem, ó! mond hol a' halál
'S én szembe szállok. Mond 's ki csikarom
A' vak jövőtől, a' fényes jelent. *(félre)*
Ha így elédbe lépek Ersébet,
Még égve képem a' csaták dühétől
Beszél a' csend 's te égi díjat ádsz.

CSÁK

Közelg a' reggel és ma alkonyig
Sok munka vár reánk. Barátim hagy
Vonuljanak csapatjaink idább
(Simon jó Csák fegyverzetével)
Fegyverzetet Simon: a' vért sötét
'S minő e' nap lessz olly nehéz legyen,
Fehér a' zászló mint ügyünk fehér,
'S mint alkotmányunk olly szeplőtelen,
Tollam véres zöld, vér uton vezet
A' boldogabb kor, 's jobb remény felé.
(fegyverkezik)

MIKLÓS

Mit hallottál az ellenség felől?

SIMON

Annyit hogy reggel áldozott egész had.

DÁVID

Nekünk sem ártana!

SIMON

Patvar vigye!
Egy mázsa átok úgy is már nyakunkban,
'S Tamás a' püspök szerte azt beszéli,
Hogy élve hord az ördög el magával.

MIKLÓS

Hogy élve nem, arról jót álhatok;
De halva már könnyebben meghiszem.

(seregek vonulnak a' szinpadra. A' királyné kijő sátorából 's Csák kézen fogja)

CSÁK

Vitézek! Újra harc, és újra vér,
De újra szent ügy is, mellyért dicsőség
És nemzet áldás bő jutalmat ad; -
Tekintsetek föl büszke férfiak,
Királynétek jött hüv vitézhez
Hogy lássák a' magasztos homlokot,
Melly nőiségéről lemondva, zord
Pajzson tanyázik éjjel, harci zaj
Között imádkozik hajnalra, mert
E' hely hol szenved és örül, e' hely
Hazája és kivüle honja nincs; -
Nézzétek őt királyink lelke leng
Körülte, 's őrzy benne legbecsesb
Javunkat nemzetünk történetét;
'S vész és öröm közt függetlenségünket. -

ZÁCH *(társaival és sereggel jó más felől)*

Isten meg áldjon Csák! Kérdezni jöttem
Megtámadjuk-é ma elleninket?
Te társaiddal semmit nem közölsz,
Tanácsainkat mint gyermek tanácsot
Mosolygva halgatod ki, megveted;
'S a' mit ki főzész azt vakul kívánod
Hogy mink kövessük.

CSÁK

Illy nehéz idők,
Hol olly halmozva áll a' még teendő;
Időt sem adnak balga szóvitákra.

ZÁCH

'S ki áll nekünk jót hogy hiven vezetsz
A' cél felé, mellyért már annyi vér
'S a' béke annyi szép virága lett
Gyász áldozat. Oh Csák rég elrepült
A' kor hol bamba barmokul hagyák
Népek vezetni délceg egyesektől
A' föld történetét. Mind annyian
Gondolkozunk már és mind annyian
Kívánjuk tudni mért 's hová vezetsz?
Nézz sebjeinkre, nézd e' szájakat
Mind annyi vádol Csák, 's fennen kiáltott
Vádját egy nemzet halja, csak te nem!
Hald hát te is, én polgár és magyar
Előbb valék mint híved, 's híved úgy
Míg néped híve lenni nem szünél:
Átkos ki lop, de százszor átkosabb
Ki még mosolyg ha törvényt és hatalmat
A' nép szabadság szent nevéen lop el;
Tudd: szerte már királynak hiv a' nép; -

Dicső jutalma égő sebjeinknek!

MIKLÓS

Ki kard tüzes vagy oldalomnál! oltsd
Hús vérben lángodat.

CSÁK

Miklós meg álj!

ZÁCH

Ha lenne szóm hatalmas áradó,
Elmondanám, hogy ez a' pálya bér
Mellyért mi vérzünk balga eszközül; -
Elmondanám hogy itt ez árva lány
E' hitványul elámított szegény
Lépcsője csak mellyen egébe hág.
'S pokolra rúgja.

ERSÉBET

Oh! Csák meghalok,
Mind eltiporja gondolatjaim
E' szörnyű ember. (*zúgás*)

CSÁK

Légy erős, badar
Beszéde el röpül (*kardjához ütve*) e' kard marad

ERSÉBET

Hah! milly sötét mezőt tárt föl nekem,
Mellyen hazám vér kísértetje jár; -
Csont homlokán nevem van írva, 's én
Csak koponyákkal játszom, még körültem
Féketlen lelkek árja öldököl, -
Oh Csák! oh Csák!

CSÁK

Erőt csak asszonyom!

(*a' királyné alél*)

ZÁCH

Szóljon ki másként tudja, halgatok.
Ti is halgattok hogy ha úgy vagyon,
Le a' bitorral le szép bábszerével
E gyöngye, sáppadt nővel, ki alél,
Ha durvább szót hall népe táborában;
'S ki egy szabad, erő dús nép felett,
Kacér csábjával még uralni vágy, -
'S mig altatólag szép siréne hangai
Mulattat, addig barna szelleme
Tervet sző a' homályba átkozottat,
Mert terve népet és királyt veszjeit,
Ki vélem érez, ki a' zsarnokot
Útálja vélem jöjjön, ám ki vak,

Az népe és pápája átkival
Rohanjon a' pokolnak ellenébe.

(a' sereg kétfelé oszol)

MIKLÓS *(Záchnak rohan)*

Hah Csák bosszúmnak engedj, vagy meg ölj!

CSÁK

Miklós! ki ön magát uralni nem
Tanulta, bir-é boldogítani hont?

MIKLÓS

El véled el te sár darab. Hadúr
Orsó kell oldalunkhoz, én lemondok,
Örökre rólad, ha most vesztegelsz.

DOMOS

Csák istenemre nékem egy, ha mind
Károly kopója lessz is, úgy magunk
Csikarjuk el Hadúrtól a' győzelmet,
'S nem lessz kivel megkéne osztanunk.

CSÁK

Nem fogtok megtagadni tőlem is
Néhány szót, úgy-é híveim?

ZÁCH

Ne halljuk!

ZSÁMBOKRÉTI

Ne hadd beszélni, elvesznénk ha szól,
Beszéde tűz-ár melly mindent emészt. -

ZÁCH

Le véle híveink ne haljuk őt!

A' SEREG KÖZÜL

Ne haljuk hát. - Ne haljuk - vesszen el!

CSÁK

Emeljétek pajzsra a' királynét,
Hadd lássa mindenik magyar, 's kiáltsa
Ha korcs, hogy Árpád végső gyermekét
Apáival 's honával megtagadja.
Lelépek ekkor mert illy nemzedékhez
Nincs szóm, csak könnyem. Ám ti csendesettek.
És én tisztítani nem fogom magam,
Mert bár a' vád olly igen keserű
Keblemnek nem fáj, mert igaztalan,
Olly gyáva mocska az, hogy csak arra szót
Ha vesztenék, mocskába fulna szóm;
Rút ingovány 's bűdös lehellete

Eloszlik, még Trencsényihez föl ér. -

ZÁCH

Hah! olly magassan álsz é Csák felettünk
Hogy fény egedben már nyilunk sem hat, -
'S Ha zúgva szál feléd a' kárhozat
Sötét nyugalmadat sem rázza meg?

CSÁK

Nem védem én magam a' vád előtt, -
Hány van közöttetek ki egykoron
Trencsint pulyán szaladni látta volna,
Hol ellenek személyére törének - ?
Lám most sem félem a' szóháborút
Személyem ellen, 's halgatok, 's csak azt
Mi mondatott az ügy szentsége ellen,
Mi fény körére álgyanút lehelt,
Csak azt ismétlem itt előttetek.
Oh nem javít meg jó szó, rossz csapást, -
Lépésim tárva minden szem előtt,
Bíró gyanant a' nép ítél meg.
Nem tartalak Zách, - menj Károlyhoz át,
Keressél üdvöt Róma lábporánál; -
De hogy ha kérdi késő sarjadék
Mért nincs hazánk, vagy honnunk hogy ha van
Mért koldús és rab ennyi nép között?
A' kor felelni fogja melly felettünk
Pálcát tör, és nem tartja rettegés;
„Pírúl a' lap hol irva van; eladta
Kardal kezében csuklyás ellenének
Szabadságát a' megbódult magyar.”
Én nem fogok pírulni, Istenemre!
Hűn számolandok, hogy ha kardomat
Békén adnom égi zsámolyára. (*a' sereghez*)
Ti is távoztok;? Béke véletek,
Kerüljete az ütközet terén,
Mert vér-betűkkel tennék számodást.
Ti mentek én reményltem más vezérl
A' harcra, mint a' tiz krajcárnyi zsold.
Csalódtam, 's így nem veszték semmit is.
Csalódtatok ti is, kijátszتانak,
De mit tesz ez? Károly néhány kebelre
Az égnek csillagát tüzendí föl.
Ti ámitott szegények! tik ugyan
A' lakomának morzsalékjait
Kapjátok csak meg, mások csillagot,
De hisz elég ez. -

SEREG

Harcra, - harcra hát
Éljen Csák! érte meg halunk. Vezess!

(*A' királyné elvezettetik*)

CSÁK

Királyném köszönöm. Ládd Zách! e' nép
Melly még imént halálomat kívánta, -

Most éltet. Ebbe bizni balgaság. -
Lám már felejtett. Add hát jobbodat
'S legyen felejtve minden.

ZÁCH *(félre)*

Oh átok, hogy ez ember olly magas
Miként mérkőzni véle nem lehet!

CSÁK *(vezérihez)*

Azok kik ingadoznak nem jöhetnek
A' harcra, - Eltaszítom őket úgy
Mint eltaszták a' becsületet.
Széledjenek szét a' tágas hazán,
'S mondják el; Csák a' szótörőt kizárja
Szentelt csatáiból.

ZÁCH *(vad örömmel)*

Becsületed
Ásott tehát sirt végre néked is
Mit ásni Róma és Károly kevés volt.

CSÁK

Most a' csatára!

SEREG

Éljen Csák soká!

CSÁK

Megáljatok nem én, de a' szabadság!
A' hon legyen megszentelt jelszavunk

(mind el rohannak: Simon danolva utánnok megy)

ZÁCH *(egy csapattal átvonul)*

Vigyázzatok jelemre férfiak!

Vége.

Az Első felvonás' személyei:

Ersébet	Dávid
Csák	Zách
Margit	Két pór. Csák' és Károly hívei.
Miklós	

ELSŐ FELVONÁS

A' NAGYSIR.

Szin:

(Rozgony terén két pór halmot rak, mellette egy kisebb síron Dávid merengni látszik)

ELSŐ PÓR

Mért dolgozunk András bátyám tudod?

MÁSOD PÓR

Bérért. Vagy cifrán: hogy legyen tanyája
Fejét lehajtni a' fáradt magyarnak.

1ső

Én annyit hallottam Miklós uramtól
Hogy messze földről jönnek el vitézek
'S az éjjel itt tanyáznak.

2dik

Ejnye no!
Bizony szeretném én is hallani
Mit szólnak az új király felől.
Inyökre van?

1ső

Mit búsulsz azon
Mi hátad nem töri; Vess egynehány
Kapával inkább.

2dik

Már elég nagy ügyis.

1ső

Mért is cibáljuk kobzuk üstökünket,
Hír és szabadság balga képzelet,
Ha meg vagyon ebédem és borom,
Fitymálom én a' jogszerű királyt,
Vagy zsarnokot; egy ördög mindenik
Ez péter, pál amaz, húst egysem ad
A' káposztára 's elsem kobza tán.

2dik

Hadd a' herének ez okoskodást,
Kinek kapálni kell az rá nem ér *(Dávidhoz)*
Hányjunk-é rá gyöpöt?

DÁVID

Ne báncsd. Ha minden
Században csak még e' nemzet ki nem hal
Egy ember jó elsirni kinjait. -
Rozgony terére: gyöp növend felette
Szentebb mint cupreszok mint siri rózsák
Mert azt csak Isten harmata növeszti,
Ezt fájdalom legyűrűdző vize.

2dik

Nézd nézd mint sápad az ifjú vitéz!
Én alig nézhetek illy bús vonást.

1ső

Meg szokhadd most pedig

2dik

Én úgy hiszem
Ma holnap ennek is dombot rakunk

DÁVID *(fölugrik)*

Óh lány miért ülsz olly mélyen szivemben? -
Mért égetsz úgy? hiszen te hozzám jég vagy,
'S hógyémánt minden pillantás szemedből
Minő a' szirtek ormain ragyog fel; -
El! én nem érted mélázok, imádni
A' testvérek 's halottakért jövék. *(a' sirra borúl)*

MARGIT *(jó 's remegve meg áll)*

Egyet sem láthatok.
(a' két pórhoz) Mi domb ez itt?

1ső

Sir asszonyom, a' Rozgonyi csatáé.

MARGIT

Illyen nagy. És e' kiesebbik ki-é?

1ső

A' Nádor gyermeké-é.

MARGIT *(a' sirra omlik)*

Jaj nekem!
Ki látta azt fiam aludni nappal,
És illy magánosan!

2dik

Ketten feküsznek
Aba 's László.

MARGIT (*vadfájdalommal*)

Ketten? mért nem hatan
Egy sirban lenne a' nádorcsalád
Ki ásnám a' megholt apát, közējök
Hurcolnám száraz csontját, 's magam
Bedőlnék: ugye jámbor emberek
Illy sir páratlan lenne a' világon.
Vén térd meg álj ne görbedj e' halomra
Melly pártost fed. - De gyermeket.
Óh a' gyermek nem tudja mit mivel.
Fogalma ábránd, érzeménye álom,
Melly a' világot éjnek képzele;
'S ő vágya hajnalt rá deríteni.
Mért nem vesszöztétek meg inkább! Oh
Otromba birák a' helyett hogy által
Szúrjátok? Úgy még birnám én is öt.
De ketten egy csatán, ilyen rövid nap. -
'S e' vén aszott szem egyikért is alig
Bir már lesirni annyi köny özönt, -
Melly hűtni birja poklát érzetemnek.
Csak embert tudnék e' földön találni
Ki sirna vélem, ki több könnyüvel bir
Mint fájdalommal. Pór mit nézesz úgy, -
Mért nem faragsz keresztet e' halomra?

1ső

Mert átkozott 's a' szentegyház kitiltá.

MARGIT

Ki mondta azt? A' nádor gyermekét
Átkozni nem szabad.

1ső

A Nádorét
Csak úgy mint koldusét.

MARGIT

Ne folyj könnyü
A' szélbe por! mert még sarat csinálnál
Ha a' bolond könnyü rád pergene;
És a' sár még lelkemre mázolódnék, -
Meg átkozott a' gyermek mert szülője
Tanátsát nem fogadta el. Oh jaj
Abám, szivedben a' szurás vagy a' fön?
Mert szivedet kár volt meg-szurni az
Jó volt csak föld volt a' hibás oh gyermek!

DÁVID (*feltekint*)

Anyám van itt csak mostan meg ne látna.

MARGIT

Mért sirok? Van nekem még négy fiam
De a' kesely körmében vissza kérem
'S ha megtagadja? Hol az anya kér
A' honfi ott hijjába ellenez.
Csak egy: a' gyermek. 'S ez meg nem tagad.

Iső

Szegény nő. Jőjj siessünk estve lessz. *(a' pórok el)*

DOMOS *(Miklóssal jő)*

Ne álmadozz öcsém, kezed hideg
Te rosszúl vagy.

DÁVID

Nem én bátyám.

MIKLÓS

Magasra

Rakátok a' sírt. Jó hogy vándorok
Veremnek el ne ösmerjék: jegyet rá
(Dárdáját bele szúrja)
Mulassatok holt bajtársim vele.

DÁVID

Sokan jövendnek öszve márma éjjel?

MIKLÓS

Sok nem jöhet, de a' ki jő elég.

CSÁK *(jő többed magával)*

Megérkezétek már mind híveim.

MARGIT

Mellette négy fiam és egy sem mondja
Isten hozott anyám, és egy sem fut
Szülői csókot kérni ajkaimról.

CSÁK

Mi nő ez?

MARGIT

Koldús. Óh ki szánja őt
Az árva a gyermektelen anyát
Halj vad Csák! - büvöld vissza őket

CSÁK

Menyj!
Kérd a' hazától azt szolgálja mind.

MARGIT

Mért nem vagyok hős megvívni veled,
'S te vissza adnád üdvöm. Ah de így
Egy kard csapásod semmivé teszen,
És nékem élni kell sokáig élni
Míg a' világ meg adja tartozását. -
Hat gyermekem van nálad Csák oh adj
Adj vissza egyet és én áldalak,
Ládd néked még három marad, pedig
Én mind hatot magamnak növelém,
Csak egyet hogy legyen ki agg szemem
Bebírja zárni és végperceimben
Ne csúfoljon ki a' világ, 's ne mondja
Bolond szülő hat gyermeket szülél
'S halotti ágyad árva.

DÁVID

Jó anyám!

MARGIT

Keblemhez gyermekim! ez helyetek
Merően néztek, barna lángoló
Tekintetekben nincsen egy sugár
Melly nékem égne. Menjek hát magam?

MIKLÓS

Anyám Isten veled!

MARGIT

Jó, értelek,
Óh! hogy ha e' nagy földön nem leend
Már számotokra hely, biztos, szelid:
Akkor csak akkor jőjjetek megint
Mind gyermekim anyátoknak ölére,
Megőrzöm néktek addig e' helyet
Mellyet most megvetétek (*eltántorog*)

CSÁK (*Dávidhoz*)

Könnyezel?

DÁVID

Ha gyöngébbnek látsz olykor mint akarnál,
Ha könnyeket látsz szempilláimon
Midőn nem illenek, - feledd el őket. -
Vannak kiket a' természet puhább
Szívvel ruházott fel; meg-érzenek
Kéjt és keservet és megkönnyezik,
De ép ezért ha jó nehéz csapás,
Nem dülnek el mert szivek edzve van
Mikor te sirsz Csák akkor már halott vagy
Mert Csák ha sir megfojtja könye őt

CSÁK

Le a' főveggel mostan férfiak

Sir áll előttünk nem halottaké,
Nem emberé, de a' magyar dicsőség
Nagy sirja. És mi itt mögötte lévőök
Az árnyék lelkek még a' jobb világból. -
E' kissebb? Két hős ifjú sirja
'S mint irigyelném őket hogy nem éltek
A' szolgaság koráig. Irigyelném
E' nagyszerű sirt melly vitézi disz.
Csak az búsit hogy vesztek, és fölöttök
Mellyért vivának a' hon nem szabad.
Nem hívtalak halotti szent misére.
Nem könnyet sirni e' két domb felett
Mert azt közültünk egy sem értené,
De hívtalak tanácsra mit tegyünk?

MIKLÓS

Mit eddig. Mit nevetsz Zách Bódog?

ZÁCH

Azt
Hogy a' mit tettünk többé nem tehetjük.

MIKLÓS

Azt nem de újat.

ZÁCH

Tedd ha tetszni fog,
Én rögtönözve és vadul vívott
Csatáitokban részt már nem veszek.

MIKLÓS

Tán úgy tegyünk mint tún a' pap sereg
Hol vén urak kikkől a' tetterő
Régen kifort, 's kopasz barátok kik
Butsúnál mást életben nem vezettek,
Készítik a' csatát papiroson,
'S eszök meg áll ha gyepre téve át
Kezünket zsebbe mint fa bábjaik
Nem tesszük.

ZÁCH

Úgy, 's hogy várhat rendszeretlen
Bár mi sikert.

MIKLÓS

Tanulhat rendszeresen
Csatázni a' nyúl, - Küzdni a' veréb;
Természetétől harc-király a' sas.
Útálom én a' tintás újjakat.
Kik életben azt mit más cselekvék
Mit más ki gondolt írják nyakra főre.
Inkább lennék náloknál éji őr,
'S kiáltanám szeszéllyel az órákat,
Fájdalmasan majd, tűzzel, 's halkan addig,-
Míg a' szürkületet úgy zengeném

Hogy felriadna szómra a' világ.

ZÁCH

Ne kérkedj Miklós te zsarlásid által
Ijesztéd el a' számtalan hadat,
Melly látva hogy nem honvéd, - ám de rabló
Csoport e' tábor, messze széledett.

MIKLÓS

Torkodba verjem-e a' szót kuvik?
Te ki ijeszteni jársz élők között. -
Nyiltan dicső a' férfi, nem miként :
A' sir csukottan és penészesen.

ZÁCH

Ha, ha! kölkök 's te nagy vagy azt hiszed?
Levontál néhány kámzsát, és néhány
Rémült nőt kardon ugratál keresztül.

MIKLÓS *(kardjához kap)*

Hah erre ez feleljen!

CSÁK

Csend legyen!
Oh egyenetlenség hazámnak átka,
Hát ellopódtál e' szent helyre is!

MIKLÓS

Nem Csák. Ez tréfa volt most csak azért
Civódunk együtt mert nincs ellenünk,
De adj egy alvilágot szemközött,
'S szilárdan állunk büszke fal gyanánt.
Kezed Zách, béke!

ZÁCH

Eddig társ valék,
Mert jog 's törvény pártolta tetteink,
De most már van felkent királyunk és
Ebben megkell nyugodnunk.

MIKLÓS

Ne tovább!

ZÁCH

Csák halgat, és ti árnyai talán
Nem fogjátok megtiltni hogy beszéljek.
Éretlen gyermekek a'vén hazát
Nem fogják kormányozni. Én ki lépek
Közületek mert minden józanelvűbb
Meghódolt.

CSÁK

Józanabb egy sem, de a'

Törpébb igen.

ZÁCH

Hidd, úgy nem vitatom
De a' szent korona kit fed, király,
Ne kérd akkor minő? Elégha törvényt
'S alkotmányt tisztelsz e' szó, - „ő királyod”
Személyét mit bírálod, vagy ha is
Ifju lélekdús, és vitéz. Hogy az
Tapasztalád a' harcon. Hogy erényes
Tapasztalod most mert kegyelmet ad.

CSÁK

Kegyelmet emlitsz és ki osztja azt?

ZÁCH

Kegyes királyunk.

CSÁK

Az nem él.

ZÁCH

A' hon!

CSÁK

Annak nem ő, de mink, mi nép vagyunk
Tolmácsai. 'S mi azt mondjuk: veszejtse
Nevét el a' magyar, világ tekénk
Hány nemzet sirja már, - alatta tán
E' kis maroknyi nép is elpihenhet; -
Veszejtse mondom inkább mint legott
Átkorcsosuljon zagyvalék olasszá.
Hová leendne végső sarjadéka
Árpádnak.

ZÁCH

Asszony, nem kormányra termett,
Lemond jogáról.

CSÁK

Istenemre nem mond.

ZÁCH

Mindenható nem vagy hogy érc szavad
Egy hangja döntsön el ügyet.

CSÁK

Halgass
Okoskodásaidal elveim
Nem döntheted le mert szavad kimért,
'S a' görbedő rabszolga szózatának
Medrébe Isten súgta elveim
Nem férnek el. -

ZÁCH

Veled nem boldogúlok
Menj büszke férfi, és keress vidéket
Pusztát királytalant, csinálj beléje
Báb embert, mert asszony csak illyeket
Kormányzhat; és Ersébetet emeld
Királlyá köztök mert itt nem birod
'S ha még is azt mondod birom, hozok
Válladra Isten átkát, hogy lenyomjon
Elhagylok pártos, vesszél el magadban
Jöjjön velem minden igaz magyar

CSÁK

Bajtársaim kik eddig egy nyomon
Futottatok velem, itt megszakad
Pályánk: lehúzták rólunk a' szabadság
Paizsát, e' perctől pártütők leszünk,
Le sirták a' meny átkát lelkeinkre
Mi átkozott földönfutók vagyunk,
Széledj szét eddig hű nép merre látsz,
Hogy egykor azt ne mond ha kérdenek
Földön vagy égben számoló birádnak
Csák megcsalt elcsábított, Menjetek
Otthon szülék 's félárva gyermekek
Várnak reátok, menjetek ölelni.
Egy vén szülő itt, a' kopár haza
Nem csókkal vár, de sirral melly ugyan
Hir repkényt tűz a' hősnek homlokára.
Ott Károly' fény sugárzó táborában
Fény és királyi díj vár tikteket
Vér díj igaz egy meggyilkolt hazáért,
De díj azért szint olly sugárzó. Itt
Nyomor, halál, 's miért egy árva népért
Melly nem jutalmaz koldús 's mit sem ad;
Egy gyöngé néemberért kinek apái
Szerzék e' földet drága életekkel.
De mit tesz ez, ő árva elhagyott
Károly hatalmas és jutalmat ad.
Hagyjátok a' virágot a' szelek
Dühétől el hervadni, öszve törni,
Előbb mint sem magvat teremne nekünk,
'S árpádot birja újra föl-idézni.
Ültess fölébe kül növényt bujábbat
Mint volt de korcsot és futó taratszokot
Melly a' magyart kifogja ölni még.
Van e' közöttetek ki halni nem tud?
Ki halni nem tanult az menjen által
Csókdossa Róma úri lábporát.
Ő élhet. Itten halni kell tanulni
Mert rabbá nem lehet ki halni tud,
'S tudom keresni fogja majd a' kardot
Ki mostan eldobá öngyilkolásra,
Ha látja hogy nem élni édesebb
Mint élni lánokban.

ZÁCH

Csák éljél soká
Vagy addig éljél még könyörgni látlak

Az úgy lenézett korcs király előtt.

CSÁK

Az, az öröklét végén fogna lenni.
(Zách sereggel el)

MIKLÓS *(kacagva)*

Tisztultunk Csák, de még meg nem fogyánk!

DÁVID

Óh Csák ha Zách valót beszélt.

CSÁK

Nevetlek

Ha illyet mondasz, halni egy nekem
Ma vagy holnap ha mint szabad halok;
De élni mint nyúl, vagy mint saskesely
Nem mindegy.

MIKLÓS

Szólj hová leszünk apánk?

Mint tűri kebled e' gyaláztatást?

CSÁK

Nézd ifjú ott a' szirtet, gyakran áltam
Ormán, 's körül villámlatok cikáztak
Ő ált; - Dacolva, rendületlenül.
Kül ellen férfiút meg nem gyaláz;
'S meg törhet, ám hajolni nem tanul.

MIKLÓS

Nagy vagy Csák és nagyságod elijeszt
Pályázni a' dicsősség mezején. -
Magánosan álunk öten hatan
Ki téve a' zúgó szél szárnyinak.
De ezt felsem veszem, csak az búsit
Hogy a' szentügy többet nem lelkesít.
Oh Máté én ostortól, zsarnokoktól
Nem félttem nemzetem, mivel lerázza
A' nép nyakáról ha igen nehéz lessz;
De hogy ha nyelvét megtagadja, félek
Nem leszen egyetértés nép 's király közt
Mert mind kettőnek jól gondolt szavát
Elferditendi a' gaz fordító; -
Félek nem érti majd meg a' magyar
Hős tetteit, szabadság érzetét
Elődinek, a' honi krónikákból.
Máté ha hős tettekre tér hiányzik
Zsivány leszek 's elbúvok a' hegyekbe,
Szabad minő a' bérc és bérci lég
Dárdámmal sujtok olykor mint vihar
Egy korcs magyart, vagy vérszopó zsidót.
Rablónak fog nevezni a' világ
De megmosolygom balga véleményét,
Mert én csak gazt gyomlállok a' mezőn.

Leszesz é társ Trencsényi?

CSÁK

Nem barátom

Sas fészkekből meglátom azt ki űz el?
Majd nyílik alkalom és a' magyar
Megérzi hogy nem jó a' külkirály,
Keresni fog még 's ekkor megtalál
Vagy hogy ha még is balga mámorába
Süllyedne, és szabadságát elásná,
Felálok még egyszer olyan merően
Mint szikla, és elordítom fülökbe
Az elnyomott hon végső átkait.
Le sujtok mindent a' kit elkerültem
'S karomba zárva Árpádnak leányát
Bedőlök a' halotti nagy gödörbe
Hol a' szabadság 's régi nemzet alszik.
És nem hijába mert felzörgetem
A' csontokat, hogy jöjjönek ijeszteni
Az elgyávult földnépét, 's rém karokkal
Kivívni azt, mit mink ki nem bíránk.
Most honfiak tegyük le fegyverünket
'S vonuljunk várainkba. *(mind elmennek)*

DÁVID

Menyjetek!

Győzelmi repkény mellyet vér növeszt
Élvet nekem nem ad. Szerelmet esd
Az ifjú mell, szerelmet lángolót
Minő enyém 's ha illyet érteni
Nem birna kebled nos, tehát mit akkor?
(dühössen)
Akkor jéggé teszem. Jól látok-e?
Ezrek porán térdel oh vajha köztök
Lehetnék én is élve hogy nyomát
Érezném márvány térdinek. Ő sir

ERSÉBET *(a' siron térdepelve)*

Jogsírnak ez szűk 's honfiak sirjának
Igen nagy, oh szabadság hősei
Egy hála könny a' szittyá lány szeméből
Legyen egyetlen, de szent áldozat.

DÁVID

Ember fölött angyal viraszt; leány
Csak sird ki mind, hogy nekem csak mosoly
Maradjon

ERSÉBET

Dávid és te itt?

DÁVID

Az árny
Mikor szakadt el a' testől?

ERSÉBET

Eredj!

DÁVID

Neküldj el oh olly jégfagyos szavakkal,
A' hattyu mell csak egyszer volt hideg
Midőn az első szobrász Phidiás
Vésője márvány szirtből alkotá;
'S ez egyszer is sokáig nem maradt.
Mert látva az ég milly félszeg a' mű
Szikrát lehelt a' kőlány kebelébe

ERSÉBET

Nebáncs e' szent helyen szentségtörő!

DÁVID

'S nem-e azért vált el éj és világ
Hogy a' félénk ember párját keresse,-
'S fülébe súgja titkos szenvedelmét?

ERSÉBET

Mit szólna Csák ha hallaná?

DÁVID

Ki? Csák?

Én őt kinem szenvedhetem; lehet
Hogy ő nagy sótt talán erényes is
De vallyon a' menyek nagy Istenének
Míg tűzben ég, még zúgva menydörög
Arcját rettegés nélkül láthatjae
Az ember? Így e' férfi óriástól
Én gyenge reszketek, és ő gyűlöl.

ERSÉBET

Hogy azt ki kard helyett rózsát visel,
Ki lányról és nem a' honról beszél,
Hogy azt nem kedveli nem is csodálom.

DÁVID

Mit szóllanék a' honról? Elbukott
'S őrangyal virrogat fel éjszakáin
És sir ha emlegetni halja gyásszát.
Mért szólanék hát én kinezni újra
Hiszen ha néked fáj fáj nekem is
De te nem népsz szemembe; - megpirulsz
Mint nyugoton a' nap ha áldozik
Óh mond meg e' pir szélvész' hirnöke?
Vagy érzem? Ha szélvész úgy ne zúgd
Reám, mert vad morajja közt lehúnyok

ERSÉBET

Csak vész maradt az élőknek, szerelmem
A' sirba vitték e' domb' hősei.

DÁVID

Ragd hát reám lány mind fájdalmaidat.
Elhordozom; csak azt mond hogy szeretsz
Ha nem miként én, oly végetlenül
Mond azt, hogy jobban tűrsz mint más vitézt;
És én nyugott leszek. Nyujtsd jobbodat
Hogy nem haragszol illy heves beszédért

ERSÉBET

És jobbomat ha nyujtom elsietsz?

DÁVID

El.

ERSÉBET

'S vissza nem jössz mig magam nem hivlak?

DÁVID

Nem. Most halál ítéletem jegyeztem
Alá. Egy percnyi üdvért drága ár.

ERSÉBET *(kezét nyujtva)*

Ne

DÁVID *(megcsókolja)*

'S arcodat nem? Jó mert láng e' csók
'S égő sebet égetne ajkadon

ERSÉBET

Ezért nem kértél.

CSÁK *(belép)*

Hah meg álj fiú
Pór csókokat nem tűr Árpád leánya
Ne üss nászt a' hon szentgyászú torán.

Vége.

A' második felvonás' személyei:

Ersébet.	Dávid.
Csák.	Zsámbokréti.
János.	Srót.
Miklós.	Simon.
Domos.	Csák' fegyveressei.

MÁSODIK FELVONÁS

DÁVID

1ső Szin

(Erdős 's bérces vidék a' háttérben Trencsén' tornyai látszanak. Alkony)

MIKLÓS *(Fegyveres néppel egy szirt-csúcson megjelenik)*

Megálljatok, itt elkell menniek
Aztán vitézül ám bajtársaim!
Lessz estve áldomás. Öcsém Simon,
Célózd meg jól a' hájhasú vezért
Ki jőni fog velök.

SIMON

Hiszen szegényt
Három nyil éri mig mást alig egy.

MIKLÓS

Balját lövesd hát csak a' potrohának
'S másutt ha éri is nyil, mit sem ér
(Domos a' bérc alatt jó sereggel)
Ha hó! ki az?

DOMOS

Tüzes menköt öcsém,
Fajodra sem ismérsz többé?

MIKLÓS

Domos!
Te itt?

DOMOS

Forgó-szélt! már fészekbelink
Is idegen lett, - vagy üldnéje hát
Magát külömben a' bódult magyar?

MIKLÓS

Nem üldi ömagát. De szittya vére
Törvénye' szentségének ellenére,

Mint egykor a' menny pártos angyali
Látván a' föld leányi milly kecsessek
Külföldi nőkkal házasult. És lón
Egy korcs világ, mert korcs volt anyja vére
'S népére most vérfördőt küld Hadúr
Hogy megmosódjék benne a' Magyar. -

DOMOS

Ez vig rege, de mond mit tész te itt?
Erdőben, szikla-csúcson fegyveres
Bajtársaiddal?

MIKLÓS

Csitt! többet ne szólj.
Elmondom, halga: Könnyű szólni néked,
Ten szárnyadon miként a' sas szabad,
Szepesben most egy zárdát, most megint
A' tárkocsik jól fegyverzett sorát
Támadjátok meg János testvéremmel.
Engem Trencsényi megtartott magánál,
'S minő veszett unalmas életünk:
Nincs szó leirni. Vértet és paizst
Halál bíborként rozsdá von körül
Pókok tanyáznak a' sisak ürében
'S mi alszunk csendesen mert elnémult
Csatára hívni a' tárogató.
Ollykor tehát ha egy egy vig napot
Kivánok élni: szépen csendesen
Ki mászok az egérfogóból és
Itt újra élek, keblem újra ifjúl,
Mert küzdhetek; 's küzds a' lét, halál
A' nyugalom.-

DOMOS

Újságokat beszélész, -
Én is Trencsinbe utazám pedig;
De hogyha úgy van mint iment beszéled
Szerencsét kivánok az aluváshoz, -
Énnékem hozzá kedvem semmi sincs. -
De szólj hogy változott meg ember úgy,
Az agg vitéz villám tekintetével,
A' tetterőben olly dús férfiú,
Mond keble nem törött-e' meg a' bús
'S egy folyású pangás napjain?

MIKLÓS

Mint a' cselekvés hajdan fénykorában
Olly nagy, 's magasztos ő a' türelemben.
Sinlik, 's küzd, bár a' lélek még tűz árként
Ki tör, - de csak hamar mint jól tanult
Mén vissza tér szelidülten magába. -

DOMOS

Ne többet. Köny tolul szemembe látni
A' régi nagyság gyászos romjait!

MIKLÓS

Nem azt, a' tűz keblű keselyt, melly szárny-
Szegetten ül a' bérce, 's eltekint
Síkján csatáinak, és elbusúl
Ha kételkedve a' jövőbe néz.

DOMOS

Hát Dávid?

MIKLÓS

Ő szerelmes örjülésig.
Nem tör merésszen büszke tett felé,
De csüggedetten hervadt lomb gyanánt
Anyag szárnyán, a' földre vissza húl.
Ha ez hatása minden szerelemnek
Ki tépem úgy e' szívet, ne szeressen!

DOMOS

Én nem tudom, mások mit érzenek
E' tárgy felől, ám én a' férfiúnak
Magasbban érzem lenni hivatását.
Igaz, gyönyörül teremte nőt az ég,
'S Gyönyört mint frissítő pohárt a' perc
Hatalma ád, mellyet ha elköszönténk
Tovább megyünk 's szentcsak emléke lessz. *(zaj hallik)*

MIKLÓS

Csitt milly zaj ez?

DOMOS

El is feledtem bátya
Druget nyomomba jó. Űzőbe vett.
Im késő minden, fegyverre legények!
Körül vétetvék már csapatjaink.

MIKLÓS

Fel, győz vagy hal minden ki nem pulya!
(csatazaj, kivont kardokkal mind elvonulnak)

II. Szin

*(Csarnok Trencsinben, a' falakra fegyverek aggatvák, egész vaskészületek
állnak a' szögletekben, az oszlopokon cimerek, 's zászlók lobognak.
Ersébet karszéken ül kézi munkával kezében, Dávid zsámolyán lantot penget.)*

DÁVID

Elkérgesedvék ujjaim, 's a' dal
Olly édesen mint láttam mesteremtől
Nem ömledezhet. Oh 's mikor repül
Magasra, hogy ha téged énekelve

E föld porán túl égis nem halad?

ERSÉBET

Talán hazádat érted szép fiú,
Igaz, ha ez nem oh mi lelkesít?

DÁVID *(felugorva)*

Gúnyolsz, és újra gúnyolsz! ha! ha! ha!
És én mint gálya rab, szeszélyidet
Tűröm, és élek - hogy szüm megrepedjen.
Bukott angyalként sirok szüntelen
Örök keservet a' menny ajtajánál; -
És nem tudom egyetlen birtokomnak
Melly az örök lét, 's bú, örüljek-e'?

ERSÉBET

Mi szörnyű vagy megint, eressz! eressz!

DÁVID *(kezét megfogja)*

Tapintsd a' vért karomban mint szökellik,
Bilincselte óriás az, és ám ha egykor
Kítörne szörnyű tudna lenni majd,
És föl kiáltna, úgy hogy jajgatásán
Elzúznék a'világ. Nem küzdne többé
Csillag-lakáért a' merész. Csak én,
Én felkarolva vágyam angyalát,
Világok romján élném üdvemet!

MIKLÓS *(kivont kardal berohan 's féltérgyre hul)*

Segítség, átok! elfogák Domost!

ERSÉBET

Az Istenért mi baj? Te vérezesz. *(fegyveresek jönnek)*

MIKLÓS *(csendesülten felkél)*

Bátyámat elfogák és én dühöngök
Mínthogy ha ellenséggel küzdenék. *(sebjére)*
Ez semmi, karcolás. Csak őt, csak őt
Mentsétek emberek. Utánam el!

SIMON

F'elköltjük-e' agg mesterünket is?

MIKLÓS

Ne költsétek fel Csákot, hagy aludjék,
Szét nézné őket láng tekintetével.
A' gazfiukat, forgó szél gyanánt,
'S testvéremért szeretnék tenni én is.
Szeretnék reggel néhány üstököt
Trencsényinek véresen bemutatni.
Fel hát utánam!

ERSÉBET

Dávid vesztegelsz!

Nem-e buzdit a' testvér szeretet,
A' böcsületnek hangja téged is?
Ki forr-e' már a' lélek 's tetterő
Belőled, úgy hogy balga test gyanánt,
Egy gyöngé nőszen vonzol e' világon
Keresztül. Oh gyalázat férfú! *(ki megy)*

DÁVID

Mi ez? Szeszély-e, dölyf, vagy kárhózat?
Mindegy. Volt kor melly büszke mén 's csatában
Vad emberül örülni láta, most
Meváltozám átlátva semmiségét
A férfú e' rongy játékinak.

MIKLÓS

Gyerünk! Így szólni szégyenelnék.
Még kísértetbe hozsz óh rossz fiú!
Balul gondolni áldott jó anyánkról.

DÁVID

Át láttam azt, hogy egy ki boldogit,
Üdvünk követje vágya egy a' nő.

MIKLÓS

Karom vonaglik ah! Simon gyerünk,
Tudod nem alszik a' pokol. El! el! *(el a fegyveresekkel)*

SRÓT *(be lép)*

Isten megáldjon minden jó magyart!

DÁVID

Ember, ki vagy te hogy olly vakmerőn
Lépsz Trencsény csarnokába?

SRÓT

Vak merőn?

Mondod, 's nem-e' köszöntem, vagy nem-e'
Trencsényi lakja ez többé? Talán
E' szirt kopárról is kiüzte már
A' háládatlan hon, nagy gyermekét.
Bocsánat úgy, ha az elbűjdosott
Honának egyik odvát gondolá
Még fertőzetlen itten föltalálni,-
'S bemocskolandó vad lehelletével
Fénytermetekbe tévedett: hol egykor
Vér-bűz uralt. De minden változó
Örök csak a' sir, - 's most Isten velünk!

DÁVID

Meg ál! Mít kívánsz? szolj de szaporán.

SRÓT

Nem azt kérdezte Csák, hogy mit kíván
Ha jött lakába bujdosó magyar.

CSÁK *(ki ez alatt félig fegyverezve be lép)*

És most sem kérdi, kezedet vitézlő!
Tulajdonítsd a' kor hibáául,
Ha eldurvulva annyi csel között
Ki nem ismerjük mindjárt az igazt.
De szóljatok mi zaj? Mi lárma ez?
Ki válaszol leventék?

DÁVID

Németek
Víjják a' várat. Kívül harc üvölt.

CSÁK

Víjják? valóban inkább elhivém
Hogy lányok ablakához járnak illy
Édes zenével mint Trencsén alá.

DÁVID

Domost fogák el, jó testvéremet,
Ki messze földről hozzánk vándorolt
Ez az egész.

CSÁK

Domost, ördög, pokol!
De jó, - a' szó szentségét megtörétek
Most engemet sem köt adott igény
Lássuk ha újra síkra serkenünk
Nem-e' felejténk sujtni a' Dzsídát?
Nem fásult-e' el a' harc szokta kéz?. -
Hol Miklós és Simon?

DÁVID

Ottan kívül
Vezetni mentek a' kirohanást

CSÁK

Tudod csatáznak, Dávid és te itt
Paizs helyett kezekben kába lant, -
Gyalázat. El e' szerrel vagy talán
Versengni vágysz a' gyülelevész csoportal.
El véle mondom! méla rezzenése
Mámorba vonja a' belső erőt,
'S lankasztva inákat elpuhít.
Vad tárogató a' férfi hang szere,
Melly behat a' csont belsejéig. Add!
(a' lantot öszve zúzza. Dávid el győzelmi zaj.)

MIKLÓS *(kisérettel jó)*

Im lábaidhoz rakjuk mesterem
Győzelmeink tanúját. Óh bocsánat

Hogy elraboltuk tőled e' merényt
Rabolnunk kelle mert ébren ha vagy
Nincsen honunkban kivüled dicsősség.

CSÁK

Keblemre ifjak végső perceimre
Nyugalmat ád az édes öntudat:
Nem hal ki vélem együtt a' Magyar. -
De hol Domos?

MIKLÓS

Rab.

CSÁK

És mi csevegünk!

SIMON

Beszélni vágnék veled egy követ.

CSÁK

Várjon. Te szólj levente mit kívánsz?
Olly régen álsz kihalgatlanúl.

SRÓT

Fel hívni hát véres bosszulóul
Az eltiport törvényes ős szabadság
Ügyében jöttem Csák oh tégedet!
Hisz Késmárk eddig mindenkor szabad volt
Most rab: és rabja Zách a' szótörőnek
Hogyan tanuljon hátam meghajolni
E megmeredt csont? Szét tekint tehát
E rossz világon 's könyrűlőt keres.
Az ég mint mondják többé nem segít; -
Bért vár, - 's rómát Károly kibérelé.
E nagy világon nincs egy lábnyi hely
Hol pártolásra lelne a' szegény!
Csákhöz jövék tehát, ez egy apához
Ki meg halgatja a' panaszkodót
Ki véle érez és helyette tész. -

CSÁK

Mond hát mi történt?

SRÓT

Hát nem régiben
Írást vevénk Károly kezétől írva
A' város házán, mink el olvasók
Az iratot, 's abban jelentve volt:
Hogy a' világ kacajjául bitóra
Álítja ősi szabadalmainkat
Dézsmánkal együtt. Zách Feliciánnak
Kegyeskedék odadni városunkat.
Láng járta meg keblünknek belsejét, -
A' néma csendet zord moraj gyanánt

Fojtott mérgünknek árja törte meg. -
Magas póznán hortuk hát azt a' firkát
Körül a' város minden részein,
Vadul kiáltva „válság és szabadság.”
Mig fegyveressen gyült körül a' nép
'S piac közepén izzé tépve azt
Felelni rendelt: „a' bitor király
Törvénytelen parancsát megvetők
Késszek halálig illy rablás előtt
Megóvni városunkat” - most tehát
Ismét keményebb választ várhatunk; -
'S ha nem segít Csák árva városunknak
A' vad erőszak sullyán meghajol. -

MIKLÓS

'S miért kapá e' szép ajándokot
Zách Bódog?

SRÓT

Szép ajándok! óh való!
De nem magyarnak, ennek lelke fáj
Ha látja hogy bilincselte társa sír!
'S ajándokán melly rablott szerzemény
Örülni nem tud. Ámde van elég,
Ki szégyenelve ősi származását,
Nevét, szavát, hazánknak eltagatta
'S mezével lelke is külföldi már.
Tányér nyaló lett Károly' udvarában
'S egy nyájasan kiejtett szó miatt
Ön vére ellen átkos pártot üt.
Zách Bódog is e' fajnak egyike, -
Ki hűn segíti a' papos Királyt
Ember vadászatában. Még utóbb
Együtt morzsolgat véle olvasót.

MIKLÓS

Polgár! - válassz e' fegyverek közül
'S ha ez egérfogóból rést lelénk, -
Megyünk, Késmárkra együtt, érted-é?
Én védelek pokol 's király előtt.

SRÓT

Derék fiu!

SIMON

Itt kard, ez jól suhint!

SRÓT

Óh adna bár száz életet Hadúr,
Mellynek ellenség romlás mindenike,
Mindennikét odadni értetek.

CSÁK

Meg áljatok szavával játszani
Embernek nem szabad. Megyek Budára

'Sérelmeink orvoslatát kikérni; -
Ármány 's gonoszság gyakran búvik a'
Felség palástja szent redőibe.
Ám ha siket lett ott is a' menyország:
Akkor mi is pórok megkisérendjük,
Tudunk zengni úgy hogy az egeknek
Essőzni kelljen.- Jöjjön a' követ!
(Zsámbokréti belép)
Idább levante, mit sem félj idább,
Ne reszkess vérem lázba jó ha látok
Reszketni férfit!

ZSÁMBOKRÉTI

Mért reszketne az
Kit hivatalja véd rablók előtt is?

CSÁK

Nézz széljel, és ha látsz vitézeket
Kikről lepattan önkény és parancs,
Mély sir fenéken ütnek új tanyát.
Ne hidd hogy rajtok törvény nem ural
Mind annyit egy adott igéje köt.

ZSÁMBOKRÉTI

Érdektek is azt hozza most magával,
Mert körmeink közt egy gaz cimborátok
Ki mindenik bántott hajszálamért
Egy egy halállal fogna meglakolni

CSÁK

A' gaz kételkedik csak ellenében,
Ki ön magában nem talál erőt
A' jóra. -

ZSÁMBOKRÉTI

Hogy hidjünk a' pártütőnek,
Ki megszégé a' hűségnek hitét?

MIKLÓS

Hah Csák megfojt a' méreg vagy kitör,
Ha látom milly hideg maradsz!

CSÁK

Ne bánd
Hisz pártütőkről szól, nem érdekel
Beszéde minket. Fel követ tovább!

ZSÁMBOKRÉTI

Haljad tehát: új átok szált reád
Irtóztatóbb a' réginél, pokolnak
Áldoz még élve.

CSÁK

Mind badar beszéd,

Eddig nem ártott most sem árt, legyen
Hála az égnek jól érzem magam!

ZSÁMBOKRÉTI

Igen de most tudd meg nagy átka szált
Fejedre szent atyánknak!

CSÁK

Egyre megy
Nagy vagy kicsiny. Cérnára nem kötend
Mint ördögét a' kuruzsló barát,
Szalmával verve mig pokolba ér. -

ZSÁMBOKRÉTI

Isten vagy vagy ördög hogy mi sem
Bir ingerelni hogy magadba térj?
Hald hát a' végsőt, 's lenne bár szived
Miként hizelged durva kő darab,
Tudod keblednek belsejébe, bár
Miként lezárt a' dülő vihart;
Most szóm acélján még-e' kő darab
Is szikra árt bocsájtand, - 's a' lezárt
Vész diadallal tör ki ajtaján,
Mert birom kulcsát a' varázs lakatnak.-

CSÁK

'S ez volna?

ZSÁMBOKRÉTI

Számkivetve, ellenének
Nyilvánított mellyért küzdél a' hon; -
Anyáskodó kezét átkos fejedről
Levéve meg tagadt, korcs magzatát.
Ládd 's mind e' mellett kegy 's bocsánat az
Mit hirdetek csak add fel váradat.

CSÁK *(komolyan)*

Elég. 'S meg tiltja fájdalmait
Együtt viselnem véle?

ZSÁMBOKRÉTI

Ezt szabad!

CSÁK

Úgy vétkes ő, 's én érte szenvedek.
Most menj, 's mond szolgál: kardal a' kezében
Nem alkuszik szabadságára Csák;
Mond hogy beszéded mindenik sorából
Ki ri az azt csinálta pap. *(Zsámbokréti indul)* Meg álj!
Tíz perc alatt Domos szabad legyen
Különben vérrel irok számadást. *(Zsámbokréti el)*
Távozzatok, Domost várjuk, *(Mind el)* Óh!
Én balga bosszúról beszéllek itt
Egérfogómban bosszúról. 'S miért ne? *(sötétén)*

Kis ember, nagy remény, parány erő
Az oriási nap szám hoz. Oh gúny!
Te gúnyolsz Isten és nem-e teremtél?

ERSÉBET *(gyászban belép, 's az ablakon kitekint)*

Áldott mezők mi szépen zöldülétek,
'S parlagtokon most harci mén legel
De ott mi füst gomolyg föl, rom terül
Alatta el, ez képed óh hazám!
A' tűz melly jó tevő melegjeért
Teremték im mi szörnyű! szörnyű lett!

(Csákhhoz kit észre vesz)

Téged kereslek Csák! de úgy talállok
Mint sast, melly zordon martalékra vár;
'S ha látlak így sötét hadistenül
Reszketve szól a' földi szenvedésről
A' gyöngé nő, 's hozzád simulva fél,
Hogy felkarolva lelke vágyait
Túl hágod a' föld jól ismért körét, -
'S a' nő Trencsényi ott is nő marad!

CSÁK

Szóljal királyném hű alatt valód
Édes parancs lessz kívánatod
A' férfi vad csatákon edződék; -
'S ha durva lett alakja óh ne hidd
Hogy vásott érzés lakja kebelét.

ERSÉBET

Óh Csák! Midőn az ősi nép' szabadság
Mosolygó arca tűnt fel álmimon
És én hazámat boldogítani vágyva
El hagytam a' kolostori magányt, -
Nem hittem, és e' szörnyű hogy hazám
Vérében fesse átkos bíborom!
Hogy átokul csendes tanyáiba
Bel háború szövétnekét dobom!!

CSÁK

Nem mink királyné! Károly tette ezt.

ERSÉBET

Én dőre hittem: őseim hazája
Lányát esengve várja kebelébe,
Hittem 's dicső jövődöt álmodék.
'S ha úgy mint egykor párdacos apáim
Nem vittem volna harcra népemet
Aratva fényre fényt, hír névre hírt,
Ápolni hon a' béke szent virágit
Ez volt mit esdve kértem Istenemtől,
És most e' szép csalódás elveszett.
Átkozva lessz nevem, - késő utódok
Rémül nézendik egykor a' leányt
Ki dőre kincsek csillogásaért
Kegyetlenül kiölte nemzetét; -
'S a' test rakások szörnyű hantiból
Rakott királyi széket!

Óh Csák, én vissza vágyok a' magányba
Hol Istenemhez küldhetek imát
A' nemzetért, meny engem megvetett!!

CSÁK

Klastromba mégysz? Mehetsz de hogy ha hír
Lopódzik a' magányban és e' hir
Bús foglalatja vér lessz, és halál,
Mivel lelép a' nemzetek sorából
Királyné általad egy árva hon.
Ölcs gyászt magadra hogy illy gondtalan
Játszottad el egy nemzet lételét.

ERSÉBET

Dacolva szép a' férfi hogy ha áll
Miként a' szirt olly rendületlenül;
Ha törpe társak dőre csábjai
Lehullanak az érc kebel felett.
De gyöngé én, a' sors hatalmival
Csatára keljek-e vér-áriba
Fullasztva minden nőiségemet?

CSÁK

Számúzzünk-é hogy késő századok
Sirodra irják: gyáván sirt a' hon
Míg alkotmánya gyászos sir terén
Mi alkuvánk a' gyáva békejért,
Benned szent elvekért viv a' magyar
Nép, melly nem bírja verni zsarnokát
Érdemli-é az hogy szabad legyen?

ERSÉBET

Óh Csák! egy trónt ki vivni szép dolog,
Lemondni róla százszor istenibb,
Hagyd nékem e' diszt 's késő századok
Egy békés és viruló hon felett
Áldandják a leányt; ki nemzete
Váltságául választá a' halált.-

CSÁK

Nem, nem, - lemondnod nem szabad királyné!
Türés, a' jelszó: „rendületlen elv”
Mellyel csatázni a' sors fárad el
De mond a' nőiséget birod-é
Le tenni? Lakja-é! szűd olly erő
Mert győzni fogsz! mert győznöd kell! de tudd
Hogy nőé lenned nem szabad. (el)

ERSÉBET

Óh jaj!
Se nő, mert azzá lennem nem szabad,
Se férfi mert hibázik az erő
Melly győzedelmez vész 's vihar felett.
'S nő még is, mert ki az ki kebleinkből
Ki tudja tépni a' természetet,
És férfiú mert éltem tengerén

Irtóztatón csatáz hab hab felett, -
Mi lessz belőlem egy ki ölt hazán
Egy puszta trónon mellynek zsámolyán
Nincs senki is ki ért, ki sir velem? (*sír*)

DÁVID (*belép*)

Ő sir, mi szép ha sir, mint harmaton
Ezer színekbe osztott nap sugár.
Te sirsz, én láttalak oh győzelem!
Ládd lány ha embert látsz a' sors sötét
Csapásítól sujtatva kétkedőn,
'S remegve nézni a' jövő felé.
Mint Isten áll világa romjain
Melyt egy hatalmasb Isten dúla fel
Ne mond kacagva férfi nem remeg.
Könnnyűt ragyogni láttam arcodon
Úgy lakja szivedet érzés, keserv,
Igen te nem vagy olly túl földi nő,
Melly csak kacagja szenvedéseinket.

ERSÉBET

Kérdezd meg Csákot ő meg mondja hogy
Némbernek lennem nem szabad!

DÁVID

Megint?
Csák, és megint csak ő, átok reá!
De küzdjön érted bár meny és pokol
Lehúgom azt a' földre, és emennek
Ollyast cselekszem, hogy borzadva szól
Ez a' pokolnál poklabb, 's győzve lessz.

ERSÉBET

Örjöngsz, távozz, segélyt hívok leg ott.

DÁVID

Ne olly sietve. Im itt hoztam egy
Parányi szert. (*tört híz*) kicsinke vas, 's azért
Hatalmas egy szer minden fájdalomnak.
Ha ennyi bura most reményt nem ádsz,
Reményt csak annyit mennyi ép' elég
Átlátnom éltem rémes átkait;
Kebledbe mártom ezt, a szép kebelbe,
Melly a' mesék almájaként kecsgetet,
'S el oszlik az utánna kapkodónak.
E' durva kulcsal nézzem meg valjon
Nincs-e ott érzés egy porszemnyi nagy?
S aztán meghalnom könnyű lessz. A' lét
Rideg sötét ha napja alkonyult!!

ERSÉBET

Irtóztató ember óh mit tegyek!

DÁVID

Napként hívál a' létre, és miért?

Hervadni-é' a' nap szörnyű hevén? (*elkeseredéssel*)
Reményt vagy új tavaszra, vagy iszonnal
Forduljon el tettemtől a' világ
Ha halja mit tett egy kétségbeesett?

ERSÉBET

Halj hát egy példát.

DÁVID

Most példát, oh jaj!
És játszani kívánsz-é' most is velem?

ERSÉBET

Figyelj: a' nő gyöngéd virág, körül
Üvölti vész, és a' nő szerzte néz
Támaszt keresve illy vihar között, -
Melly őt megóvjá ez ingásítól.
Körül tekincs; olly férfit válasszon-e'
Ki eltagadva égi szikraját
Nem villámokkal küszködő cser; ám
De gyöngé nád, óh Dávid, mint te vagy!
Testvéridet a' hősokeket tekincsd
Mint sasfiók nézd úgy csatáznak ők
Menj győzni mint oroszlán és ha jössz
Csodál a' gyöngé, s 'büszke győzetetni
Önként hajol meg az erős előtt.

DÁVID

Jó én megyek te szép, te büszke lány,
Meg vivni harcomat, melly életet
'S halált hord éjjelében. Harc után
Vagy némán és olly érzéketlenül
Mint sirkövem türend máskarjain
E' sziv, vagy Isten és világ előtt
Magáénak vall.

ERSÉBET

Most Isten velünk!

DÁVID

Igen leány mint győztes, vagy soha
Nem látom többé édes arcodat. (*Ersébet el*)

(*Dávid merengve áll. Csák, Domos, Miklós, Simon, és még néhányan bejönnek*)

CSÁK

Derék Domos csak hogy te újra itt.

DOMOS

Óh jaj miért nem koncolátok el
A' gaz fiút, hisz multságukat
Ágasra kötve látni, más uton
Is elrontottam volna én nekik.

MIKLÓS

Megmondtam úgy-e Csák!

CSÁK

Meg, 's én tudám
Hogy átkos eszközt úgy meg nem javít.
De mostan el. Isten velünk vitézek
Megyek Budára megtekinteni
Van-é még ember kit a' jó dologra
Jó szó reá bir? Vagy olly kérgesek
Már a' fülek hogy tőlük nincsen út
A' szívhez. Megtekintem hogy valjon
A' nemzet hangja míg Károlyhoz ér
Nem-é hal el már az elő szobában?

DÁVID

Csak harcra! harcra!

MIKLÓS

Én Pannon hegyén
Ütök be Rómának tán sulyosabban
Szópatvaránál. Csák Isten veled
Megugratom a' szoknya hősoket
Ha addig élek is. Hogy átkozott
Fiúk vagyunk, tettünk mutassa meg.

DÁVID

Csak harcra! harcra!

SIMON

Harc és háború!
Elvész a' föld mert Dávid úrfi is
Csatát rivall. *(mind el. Eresébet jó)*

ERSÉBET

Elmentek. Hah mi ez?
Hősök tolongnak a' vár udvarán!
Barát vagy ellen. Jó. Hah Istenem!

JÁNOS *(néhány vitézzel belép)*

Királyném üdvözöllek!

ERSÉBET

Oh te vagy,
Mi hírt hozasz szepesből, mint fogadtak
Barátjaink?

JÁNOS

'S van erőd Királyné
A' legrosszabbat is meg hallani?

ERSÉBET

Beszélj. Rég elfásott e' szív, csapásítól
A' kérhetetlen végezetnek. Szólj!
'S ha szód sebezni fog, csak arra int,
Hogy még kinem halt ez alélt kebel.

JÁNOS

Bejártam e' hazát, mint zokogó
Szél, leg dugottabb sastanyáival
Hol bújdokolva honfiút reméltem
Találni: Hasztalan, az árva hon
Bús jajgatása vajmi gyöngé szó, -
Könnyen kivész a' közveszély között
Mint fergetegben halk fohászkodás.
Most mindenik csak ön magán törődik
Örül ha illy nehéz kor átkait
Gondos hajos gyanánt mellőzheti.

ERSÉBET

'S barátjaink?

JÁNOS

Voltak. Még napjaink
Ragyogtak és fényökben terme légy,
Termett bogár, most fagy van, fagy előtt
Elbúj a' fereg. Ők akként fogadtak
Mint elszegényedett adóst a' dús.
Van sok kinek gond úli homlokát,
Ki elvonulva ősi sas lakába,
Tekint sohajtva árva nemzetünkre,
'S epedve néz egy jobb jövő felé.
De nincs ki férfias szilárd karokkal
A' sors gyepelőit megragadni merje,
'S külfejedelme pompás udvarán
Szegény honát felejtí a' magyar!!

ERSÉBET

És nincsen-é mód már segíteni?

JÁNOS

Ha Isten nem küld nemtőt, nincs királyné! -
Megunta a' magyar hogy nincsen ellen,
Melly meghódítani bírja 's ön magát
Botor ebdühhel irtja ki.

ERSÉBET

Jól ércs,
Oh! jól figyelj szavamra, 's szólj valót!
Nincs-é szer hathatós, megorvosolni
E lázt csak égi nemtő?

JÁNOS

Nincs sehol.

ERSÉBET

Ne tépd el oh! így egy reményemet!
Hát hogy ha van. Ha az ártatlan eszköz
Mellyt koncolásra használ a' bakó
Elzúzik, és atyái' nemzetének
Halállal áldoz. Mi egy nő halál
Kinek apái százat áldozának?

JÁNOS

Jól mondtam, itt csak égi nemtő képes
Segíteni. Lelkem ime meghajol
Ily rendkívüli nőnagyság előtt. *(térdet hajt)*

ERSÉBET

És hogy ha a' nő, nem bir fonalával
A párka testvéreknek, hogy legott
Egy perc alatt elmetszni az egészet.
'S hozzád könyörg vidd élő sirba őt,
Hol a' kolostor ajtaja lezárja
Az éltet, és reményt, te ugy-e nem
Te nem veted meg e' rimánylatát?

JÁNOS

Értlek 's cselekszem. Oh hon, tégedet
Kit férfiak dzsídája, vérpatak
Nem birt kivívni, egy nő mente meg? *(győzelmi zaj)*

ERSÉBET

Jönek, siessünk szót nem vesztegetve.
Némuljon a' szó hol a' tett beszél. *(mind ketten ki mennek)*

(Dávid jó égő arcal fegyveresen, János a' más oldalról vissza tér)

DÁVID

Hol Ersébet? Én győztem, ő enyém.

JÁNOS

Klastromba ment.

DÁVID *(kardját lebocsájtva fásultan)*

Klastromba ment ha! ha!
Trencsényi ezt is! bosszú! bosszú hát!!

Vége.

A' Harmadik felvonás' személyei

Róbert Károly.	Zsámbokréti.
Csák.	Klára.
Zách.	Boris.
Dávid.	Bohóc.
Druget.	Udvaroncok .

HARMADIK FELVONÁS

A' HONFI ÉS AZ UDVARONC

Szin: *Budán. Terem Zách Bódog lakában*

KLÁRA (*Tükör előtt Boris segítségével piperéskedik*)

Szorítsd be jobban néni vállamat,
Úgy most karcsu vagyok.

BORIS

Hajadba mit
Fonjak, virágot e', emeli az
Arcok tavasszát, vagy szög fürtidet
Testvérileg arany ölelje át?

KLÁRA

Ah a' virág olly hervadó, ne azt,
Mert hogy ha látnám fonnyadt ékeit,
Eszembe jőne: a' legszebb virágot
Ha dér csipett mint sujtjuk el magunktól.
S tehet-e róla a' kicsiny virág,
Hogy büszkén mint a' cser dacolni nem tud?

BORIS

Hej, új idők! vétek tetézte kor!
Be mások vagytok mint szép hajdanán!
Egy rozsa bimbó, szüzek ékeül
Szerényen tűzve fürtös haj közé -
Legszebb ajánlás volt a' szép leánynak.
Most száz ékesség, mint boltok felett
Lépül kitűzve a' vásárosoknak
Lóg a' leányon, és a' bolt üres.

KLÁRA

Tüzz hát egy rozsmaringot.

ZÁCH (*belépve*)

Kláracsikám
Szép vagy, csak egy kár hogy kicsinke még.
Csinossan öltözél kis csintalan.
Nőjj csak olly barna vőlegényt hozok
Mint árnyad.

KLÁRA

Oh nem kell apám!

ZÁCH

Miért?

KLÁRA

Nem kell apám, az álnok vőlegény.

ZÁCH

Hogyan tán azt hiszed, hogy az hamis
Leánynak árnya is hamis?

KLÁRA

Nem azt!

De ládd apám, ha tisztán ég a' nap,
Minden mosolyg, árnyékom is követ,
'S hizelgve csókdos: ám jőjj rossz idő,
'S körül tekintek a' sötét napon
Hogy leljek embert, árnyat vagy mi mást, -
Kivel bosszúmat elfecseghetem.
De ládd apám árnyam nincsen sehhol,
'S nem lenne e' az álnok vőlegény?

ZÁCH

Kis bamba te!

KLÁRA

Még ehhez változó
Is lenne mátkám, mert Trencsin fölött
Ha áll a' nap, az árny is ott terem,
Budán süt ismét, 's ismét erre tart.

ZÁCH

Nem változó ezért, sőt mindenütt
Napjához hú marad. De elvelek
E' dőre képzetekkel. Klárcsikám
Hozok én néked gazdag vőlegényt
Barátim egyikét!

KLÁRA

Sántát hozasz!?

ZÁCH

Tán álmodol? Ügyetlenül beszélsz.

KLÁRA

Az meglehet. Barátidtól hogyan
Tanuljak szólni józanon, hiszen
Mind jobbra balra sántikál beszédök.
Inkább talán mint hü baráti szó.

ZÁCH

Mért mondod ezt?

KLÁRA

Hát könnyen jó apám; -
Te mondod olykor a' király kegyes,
Sóhajtnak ők is óh kegyes bizony!
És néha mondod: álnok a' király
Fondor, kegyetlen, 's ők viszhangjait:
Fondor kegyetlen. Mond meg hát magad
Nem sánta-e' beszédök? Óh apám!
Ne hozzad ráncba homlokod, fecsegtem.

ZÁCH

Leány!

KLÁRA

Ne báncs!

ZÁCH *(komolyan)*

Ha egykor - óh! de nem,
Nem - ő kegyes király - 's ha még is óh!
Ha még is akkor kürtöm egy szavára
Rokonságom fegyvert fog, 's húszezer
Paizs dörögtet jog szolgáltatást.
Rokonságom? Ha! ha! leány, leány!
Mit mondtál mik barátim? Óh a' gyermekből
Isten sugalva szól. Nem zárja el
Ifjú keblének cifra tükörét
E' pór világon semmiféle pánt.
Ő még az Isten égi szikráját
Híven megőrzi. Hah, el rém alak
Én test vagyok, s' az árny ha élni vágy,
Az árny a' testet nem hagyhatja el.
Igen 's ő olly jó, olly kegyes király!

ZSÁMBOKRÉTI *(jő)*

Ki üdvözöl, még csarnokodba tér
Kipihenendő itt késéretével
Vadászatnak fáradalma? *(iratot ad által Záchnak)*

ZÁCH

Sajátjában pihen csak, mond meg ezt.
'S hogy én szolgálja lábát csókolom.
(olvas, Zsámbokréti el)
Jól mondtam, ő mint Isten ott is áld
Hol vétkezénk.

KLÁRA

Miért örülsz apám?

ZÁCH

Három falut ajándékoz megint
Trencsin javából nekem a' király,

Im Klárcaim ez lessz jegy ajándokod.

KLÁRA

Hadd boldogabb napokra ezt apám,
Most barna fátyolt adjál gyermekednek,-
Barnát sötétet hogy a' multba ne
Legyen keresztül rajta pillanat.

ZÁCH

Miért?

KLÁRA

Miolta túl e' föld határin
Tanult repülni képzetem, imáim
Legjobbikát Trencsényiért tanítál
Felküldni a' Teremtő zsámolyához; -
Hogy a' kiontott vér nagyá dicsőé
Nevelje a' magyart 's könyrültlenül
Az égnek átka sújtsa ellenét!

ZÁCH

Hah gyermek!

KLÁRA

Óh nebáncs! hisz meg lehet
Hogy a' mi akkor jó volt, rossz leg ott,
Mint rothatt alma melly izes előbb
Imelygössé lessz. Én nem értem-e'
Bölcs férfúik okoskodásait?
De barna fátyolt adj óh jó apám,
Hogy elfeledjem a' szokott imát!
Melly elmulasztva mint szent hivatás.
Föl föl riasztja éji álmomat.
Adj barna fátyolt hadd feledjem el
Remegni, hogy a' gyermek szent imáját
Meghalgatá az ég.

ZÁCH

Meg örülök, elvéled bün tanú! *(az iratot eltépi)*
Hah lány! ki mondta néked kínzanod
Eként atyádat? Mond ki mondta azt
Hogy elárultam Csákot?

KLÁRA

Ten magad
Miért térdeltél tegnap estve is.

ZÁCH

Hol lányom?

KLÁRA

A' királynál.

ZÁCH

Nem igaz
Nem térdepeltem

KLÁRA

Láttalak

ZÁCH

Hazudsz,
Zách, - 's térdepelni pór király előtt?
De mért né? Ingyen nem tevém, -
A' büszkeség lehúny az ifjú korról,
A' vén csak zsémbelődhet, karja rossz.
Vagy bujdokoljon aggott napjain,
Inkább meghódol a' nagyobb erőnek,-
Hisz ott a' jog hol a' haszon 's erő.
Mit nyert Trencsényi hogy kevély nyakát
Nem birta bókra vinni? - Most zsvány (*Kürt*)
Hah a' király! eltéptem iratát,
Óh jaj! kábult agg!- a' vén csak gyerek.
(*Csák belép*)
Kísérteni jössz-e' szömyű ember, - vagy
Megölni?

CSÁK

Megölni! orvosolni mint lehet!

ZÁCH

Hát többé önlakom sem biztosít?

CSÁK

Kezed Zách. Óh-ki hitte volna hogy
Sáncok megé kerítsed éltedet.
Elöttem, és borzadva vissza hulj
Tekintetemnél? Lám mi változó
A' sors, -

ZÁCH (*félre*)

Pirulnom kell. Szakadj le föld!
Ő így beszél, kit én elárulék. (*fent*)
Csák nem tudom. -

CSÁK

Vesztett tömlőc szag ez
Zách e' teremben! Keblem telve volt
Nem szóval, férfúi érzeménnyel
Melly szivben lett, 's hittem szivet talál
'S most mintha nyomna itt e' boltozat,
Ijedve búvik vissza sziverembe.
És félkijőni hogy rabul esik.

ZÁCH (*félre*)

Miért nem menydörög, - miért a' szó
Villám gyanánt nem sujtya keblemet?

Zajghatnám én is, 's lelnék vágyakat
De így beszéde finom mérgeit
Ki védi meg magától?

CSÁK

Néma vagy,
Minthogy ha boldog ifjú éveink
Nemtője tűnnék húnyt szövétékével
Most képzetednek ujjolag elébe. -
Igen Zách! szép lefolyt, szép álom az
Mellyen mint sir kereszt úgy állok én,
Könnyet teremtő sirni nem tudó
Emlék az árván tengő gyermekeknek.
Mutatva hogy tőlük sem vonta meg
Kegyét az ég, adván egy jó anyát; -
Ah csak a' jó a' derék szülő
Már sirba szállt!

ZÁCH

Ölj meg Csák, ölni jössz
Jól látom én. 'S könyrület a' halál
Hol lassú méreg üldi életünket.
Hívhatnék embert, nem hívok, ne, fogd
E kardot, vivünk Isten 's ég előtt,
Végezzük el a' végső számadást. -

CSÁK

El véle! az öngyilkolás tilos,
'S nem gyilkolnám-e' én meg multamat
Ha ifju lelkem jobb felét, barátját,
Mint ellenséget sujtaná az agg.
Nem ölni jöttem, mérges dudva az
Mit irt a' kertész; ám hát csalárd
Tolvaj lelopja fájink legjavát
Kisujtsuk-e könyrületlenül a' fát, -
Vagy gondal őrzük új természeit?

ZÁCH

Nem, nem, ne kísérts kába ifjuság.
Ferdén vezérlett nem ismért erő.
Gyakorta elragadnak féktelen
Minden magast 's rendén túl csapót
Bámuló vágyainkal. Mert az ifjú
Mia' a' mesés világ torz képeit
Legjobban meghasonlja, arra vágy.
Teremt magának egy szabad világot
És bizva keble Istenébe, küzd
Míg szárny szegetten ébred álmiból.

CSÁK

Valót beszéltél Zách az ifjúról,
Kis Isten ő, ki érti a' világot
Kinek teremtve látszik a' világ
Mert még fogékony keble,- 's tiszta még
Ölelni képes a' természetet.
De mond ki mondja hogy csak álom ez;
Ha az agastyánnak szemcsillagi

Elkérgesedvék, és a' tárgyakat
Mint egy lepellel látja bévonatva?
Ki mondja hogy azoknak szinei
Csak álom képzetek, hogy a' világ
Gyászos lepellel van be vonva? Nem,
Az áll e' hogy az agg személyt
Elkábitá már a' sok sullyos év?
Igen! kevés ember őrizte meg
A' kor' fagyától, 's a' hatalmasok
Ezerinek kába csillogásitól
Keblének tisztán Istenét.

ZÁCH

Ne többet,
Károlynak esküvém hűséget; és
Megtartom eskümet.

CSÁK

Esküdtél óh!
Míg a' hazának áldozott eskü szó
Megtört szentsége ajkadon tapadt.

ZÁCH

Hazám javáért tettem ezt.

CSÁK

Átok reá! Illy mocskos áldozat
Az áldozót mocskolja bé. Vagy tán,
Hogy a' hazának szenvedésire
Békét szerezz: mélyly 's pusztá sírt nyitál
És siri békét mint leg hosszabbat
Adál számára. Úgy el halgatok,
Mert hidjed el, nem olly irtózatot
A' kül nadályok átkos ezrede,
Melly pór kebellet Istenét imádja,
Károlyban a' bitor királyban:
Mint egy magyar ki árva honja ellen
Bérgyilkosá szegődik ellenéhez,
'S a' szivben termő féregként emészt
Halálra kinező - ön éltetőjét.

BOHÓC (jő)

Adjon Isten mosolyt, könnyet,
Hogy bár mikor elő vehedd, -
Szemtelen arc, szemesség,
Sárban so sem hagyott még.
Vakmerőség asszonyoknál
Papok közt a' buta talál
Jó szerencsét bizalmat,
Nálam az, ki nem kér 's ad.

ZÁCH

Hogy folyt a' vadászat, volt szerencse?

BOHÓC

Nem.

Nekünk ott jó csak vadásznunk,
Hol bakokat ló királyunk.
Szeretnek ám a' királyok
Bakot löni, hogy ha mások
Hurcolják el az útszákon,
'S a' vadász kacaghat othon,
Ám de jól fizet
'S ez királyi tett.

ZÁCH

Nem volt vad?

BOHÓC

Volt elég, de nem vadásztuk,
Minek vadászni a' vadat,
Szelidítettük azokat
Inkább, és a' sok vad leány
Lett olly szelid. Mind untalan
Felejtem versemet
Beszélnem nem lehet.

CSÁK

Miféle ember ez?

ZÁCH

Bohóc.

CSÁK

Bohóc?

'S hogy éltét húzza át e' kis világon
A' nyomorult, gaz, égi szikraját
Tagadja el. Oh százszor nyomorúbb
Ki készíti illy tevérsre, 's társ lényében
Nem borzad el magától; milly kicsiny!
Mi rongy az ember. Kinek lelke így
Porig az alvilágig meghajol!

BOHÓC

Máté komám ne olly daccal!
Tiszteld meg a' bohócot.
Hontalan járt törvény és jog,
Sapkám alá kotródott.
Mert jól tudod hogy a' nagyok
Ki verék a' világból;
'S ha olykor még sújt és morog
Morog sapkám aljából.

CSÁK

Óh fájdalom bohóc, hogy szód igaz!

BOHÓC

Máté komám! Volt egy gyermek,

Két dajkája volt szegénynek,
Mind kettő szerette.
Mindkettő szoptatni vágyott,
És olly nagyon hajba kapott,
A' gyermek szenvedte.
Civódások mindég tartott,
Ám a' gyermek már csak halott.
'S a' két gondos dajka
Siratta, siratta, siratta!

CSÁK

Kölyök! gúnyolni vágysz?
(*üti őt*)

BOHÓC

Nem, én nem én!
Mindeniteknek sirotokra verset
Kívánok írni.

ZÁCH

Hát ha még előbb
Halsz meg minálunk?

BOHÓC

Nem, az nem lehet,
Legtovább megél a bolond,
Nem törődik nem eped;
Nagyra vágy, csal, csalt reményl gond
Tikteket mind eltemet.
Néked hosszú lessz sir versed
Zách; - mint ronda fogadom!
Hosszú a' cégér 's dicséret
Csák komám! sir ormodon
Ez a' sapka lelsz kítűzve
'S fogják tudni küszködél,
'S nép szabadságért epedve
Illyen koszorút nyerél.

ZÁCH

Halgass mert korbács megy hátadra, menj!

BOHÓC

Halgatok okosabb így
Mint a' nagy szájú magyar,
Ki a' korbácst tudja csip
Még is morog még is mar.

ZÁCH

Hah a' király s ha téged itt talál
Trencsényi elveszék.

CSÁK

Rejcs el tehát!
Ha mint ördögtől reszket mindenik

Tekintetemnél. Óh pulyák! pulyák!

(Zách elrejtí Csákot. Róbert Károly, Druget, Zsámbokréti és mások jönnek)

BOHÓC

Félre bolond jó a' nagyobb,
Félre putri jó a' ház,
Csak nagy mester az én komám
Úgy soványit mint a' láz.

ZÁCH

Üdvöz királyom!

KÁROLY

Ez volt ám a' nap,
Mért nem jövel, sáppadsz tán beteg vagy?

ZÁCH

Igen királyom.

KÁROLY

Sajnállak, de nekem
Is az ígért nyugalom helyett
Várad csak gondot és munkát szerez.
Most vettem épen hirt hogy Csák megint
Föltámadt, És hatalmas sergeit
Pusztítani küldte szét a' vágvidéken,
Most hogy itt vagytok népem főbjei,
Itéljetez fölötte mit tegyünk
E' nyughatatlan ércnyakú zsvánnyal, -
Ki mint fekély a' sziv legjobb erét
Is megromlasztja?

DRUGET

Terjesszéd ki rá
Kegyed nagyságát, fogd kebledbe mert
Bár vétkes, bár túl vitte őt a' hév,
A' nagy lélek féketlen szenvedelme,
De mind emellett nagy ő óh Király!
'S legszebb gyémántja lessz trónodnak az
Ha lelke nagyságodnak meghajolni
Lessz kéntelen.

ZSÁMBOKRÉTI

Akaszd fel a zsványt,
Még tőle kérni bűn bocsánatot
Még nagynak mondni átkos pártütőt?
Nem lenne-e mindenki pártütő, -
Látván ez út visz kegy 's nagyság felé?

DRUGET

Nem, Zsámbokréti, nem minden sas az
Mí büszke szárnyal martalékra tör!
A' baglyot üldhedd mert bagoly. Tanítsd

Szeretni a' keselyt, 's vadászni fog
Számódra, megne öld, ne irigyeld
Kebletől a' királyi vágyat. Óh!
Nefojtsd el azt, de önhasznodra vidd!

ZSÁMBOKRÉTI

Olly ékesen szólsz mint a' borjú bőrbé
Kötött könyv. Csák aranyzott meg talán?

DRUGET

Ember, - Druget nem pártos mint te vagy,
Nem adta el lelkét Rozgony után.

ZSÁMBOKRÉTI

Már én kurtán, és jól csak azt tanácslom
Hogy Csákot orvul kell megölni.

DRUGET

Nem,
Orgyilkolásról hogy ha szó van itt
Eltávozom, haramja nem vagyok.

KÁROLY

Mit ingereljük a' kedélyeket
Hol egyességre olly szükség vagyon;
Szavazzatok urak!

TÖBBEN

Halál, halál!

KÁROLY

Szavammal is halál. Tapasztalók
Hogy más gyöngédebb út már hátra nincs;
Mint a' fekélyes rész elvágni és
Megmentni véle az egész hazát.
Zách nem nyilatkozá!

ZÁCH

Szóm orvgyilok.

KÁROLY

Eldölt tehát.

BOHÓC

Komám mondok mesét:
Király volt a' sas ám, de népe
Zsarlásitól felingerelve
Ország gyűlését hirdetett
'S elvégezik a sas halálát
De óh kitelleyesítse azt hát?
Embert találni nem lehet.
Felszólták ekkor Bagolybánt,
Kimég imént szóval tüzet hányt,

'S lám elkotródik emberem.
A' rendek esze most meg állott,
Pulyán szaladt ki merre látott
Mert a' sas mint vész ott terem.

CSÁK (*előlépve*)

Már itten is van. (*mind felugornak*)
Ha, ha! Csáknak arca
Tán nem halál, miért sáppadtok úgy?

KÁROLY

Miért is sáppadnám, királyod én,
Kinek te szolgám bókkal tartozol. -

CSÁK

Húzzátok vissza hát végzésteget -
A' szám üzést 's átkot parancsolót.
Kihalgatatlan a' magyar nemest
Itélni nem szabad. Most itt vagyok
Most haljatok meg és ítéljete.

DRUGET

Valót beszél, részemről védem őt.

KÁROLY

Király vagyok-é vagy alatt való.
Ha: akaratom so sem tellyesül?

DRUGET

Sótt tellyesül a' hányszor jogszerű,
Mi tettünk úrrá, mi jobbágyaid,
Azért: hogy légy királyunk hű, igaz
Az alkotmányhoz: nem hogy népet adjunk
Mellyen bitorlást és önkényt tehess;
Néped nem ostorhoz szokott olasz
Néped töretlen saslelkü magyar.

KÁROLY

Új pártütés.

MIND

Halált a' pártütőre!

CSÁK

A' saslelkü magyar ha, ha, derék!

KÁROLY

Te is kóborló?

CSÁK

Ez legszebb nevem,
Mert most kóborló minden hűmagyar.

KÁROLY

Ti látjátok ezt, és olly csendesen
Néztek körül mint serlegek között,
Inkább hinném hogy ellenségeim
Fognak körül mint hiveim. -

DRUGET

Ne hidd
Hogy ellenséged az, kit meg lehet
Perc sugta szenvedélyed gát gyanánt
Tekint. Nem az a' trón malasztja ha
Rab félelemtől halgat mindenik,
'S bár könny terem szemében mosolyog
'S helyesli a' királynak tetteit.
De ha szólhatna, 's még sem szól; tekint
Urára 's ismét ön szívére néz -
'S mind kettő közt összhangzásra talál.

CSÁK

Soká várok már türelmem szakad.
Húzzátok vissza a' törvénytelen
Végzést, mert ha megfújom kürtömet, -
'S megfújom tüstént, - ott a' domb tetőn
Egy kis csoport sisakja fénylik ám,
Elég nagy ennyi fattyú gyermekét
Egy honnak eltiporni.

KÁROLY

Oh pártos nemzet 's hidjek bennetek?
Rád bízam-é hát üdvömet magyar
Ki addig görbetsz csak törvény alá,
Míg érdeked úgyhozza. És szilaj
Ménként eltépesz minden szent kötést
Vadul rohanva a' pusztán alá.
Beléd bízam-e, ki szörnyhidraként
Minden pártosból két pártost teremsz,
Ki hogy ha hünek mondod is magad
Dicsőségednek tartod elleninknek
Lakot szolgálni védni igazát?
Átok reád!

CSÁK

Félsz nemzetedtől óh
Nem isméred! A' kül máznál alább
Vi'sgálni nem tartottad érdemesnek.
Félsz nemzetedtől. Két jó szert tudok
E félelem orvoslására - hald:
Első a' bizalom, szakaszd el óh
A' pántokat mellyek külföldre kötnek! -
Taszítsd el Rómának súlyos nyűgét,
Lépj nemzeted körébe, szólj im itt
Királyod, pusztá kézzel őrtelen.
Hisz' nemzetének minden tagja ör.
És lesz erősebb véded az olasz
Zsoldos csoportnál, melly most fog körül.
Lesz véded győzhetetlen nagyszerű,
Fényes; néped buzgó szeretete,

A' második szer szinte hathatós:
Még olvasót forgatsz legyél magyar,
Szólj nemzetedhez nemzeted szaván,
'S a' szó viszhangra lel minden kebelben,
A' szó testé lessz, és a' nagy király
Népével egy lessz, egy lessz életök,
'S még az virágzik addig boldog ez
De most húzzátok hát vissza a' végzést, -
Még egyszer mondom, vagy kürtöm rivall
Itten vagyok halgassatok ki és
Itéljetek!

KÁROLY

Megsemmisült legott -
Minden végzés, szabad vagy, elmehetsz.
Menj, menj, ne bosszants, fogd e' levelet
Mellyt Róma küldte, menj, feloldozánk.

CSÁK *(a levelet elrepešti 's kardjára tekint)*

Kardom nem csorba, hüvelyében van
'S én győztem. Jól van. Még egy szóm vagyon,
Ti megtörétek az ígéretet
Az áldozattal mondott eskü szót,
A' büntől tán pápátok olda fel.
De ez feloldá szómat nékem is,
Találkozunk ismét a' harc mezőn. *(el)*

KÁROLY

Ha! ha! vitéz nép! hősök, férfiak!
Hányan vagytok csak öt, hat, hét és egy
Egyetlenegy ember megrémített?
Orsót tinéktek elfonóba véle
Beszélni mások hősi tetteit.
Pulyák! most hát hamar itéljük őt
Halálra, aztán fussunk szét.

DRUGET

Nem úgy,
Ítéletet újitnunk nem szabad
Mellyet imént semmisíténk meg.

KÁROLY

Miért?

DRUGET

Mivel gyalázat lenne.

KÁROLY

Akarom.
Itéljetek, ítéletem halál.

MIND

Halál, halál!

KÁROLY

Orvúl.

ZÁCH

Már gyilkosom van.

DÁVID (*belép*)

Trencsént akarjátok megölni? óh!
'S mit vétett ő tinéktek? Semmit is,
Mit orzott el szilárd hős férfiak
Ti tőletek? Oh 'semmit, 's mégis őt
Mégkívánjátok ölni, ha! ha! ha!
Ez nem lehet. Hideg megfontolással
Országjáváért elvből őt megölni
E' hon nagy férfiát, bűn, nem szabad.
Kinek rombolta el közületek
Üdvét, kinek tépé kebléből el
Szívének vágyait? Kinek típrá
El élte szebb szakát, 's dús szőnyegére
Mellyiknek rázta a' pokolt? Óh én,
Én voltam az, és nincsen senki más
Kinek egéről élte csillagát
Lelopta. És csak nekem van jogom
Leszúrni a' nagy büszke óriást.
Ki ha pór emberek világival
Laptáz, kacag a' pórok könnyein.
Enyém e' jog. Isten 's világ előtt;
'S im itt komor arcájú férfiak,
Igérem, esküszöm, leszúrom őt.
Lelkemnek addig nyugta ne legyen
Még őt nyugodni nem küldém a sirba
Ha itt nyugodni nem tud. Férfiak!
Halottátok a' szörnyű eskü szót?

MIND

Amen! munkára most!

DÁVID

És nyugalomra.

Vége.

A' Negyedik felvonás személyei:

Csák.	Miklós.
Margit.	Dávid.
János.	Egy gyilkos.

NEGYEDIK FELVONÁS

A' SZÁRNYASZEGETT SAS

1ső Szin:

Terem Trencsinben. János és Miklós szunnyadoznak

CSÁK (*jön indulattal*)

Mért is pihentem eddig, mit rimánylok
Segélyt az udvaronctól a' pulyától, -
Bir még karom dárdát hajítani?
Szült gyermeket azolta a' haza, (*gúnnyal*)
'S ha nem szült is van koldús benne, ki
Nem veszthet birtokot, mert a' nemes
A' gazdag úr remeg kiszállni sikra
Hogy elkobozzák búzaföldeit.
Koldús hadat álitok fel tehát,
Mindegy akármí csak üszköt 's dzsidát
Hajítson, és a' puha dús lakába
Ki dob koldúsnál üszköt szivesebben?
Majd mit kivív a' gaz, izlelni fogja
Ha küzdni nem kell többé a' hon is. Vagy
Szent István kardja bibor öltönye
Ollyan királyt ékítsen-e' ki reszket
Trencsényitől a' vagy Trencsényinek
Vadász-kürtétől? Óh be hős király!
De nem honi hanem művelt olasz.
Miklós öcsém ébredjél most mit alszol
Te is! Elég ha alszik nemzedet.

MIKLÓS (*felugrik*)

Itthon vagy Máté?

CSÁK

Fújd a' harci kürtöt
A' Mátra bércén, a' Gellért hegyén
Riadjon álmából fel a' Magyar
Mert illyen hosszút a halál követ.
Bő abrakot most harci méneinknek
A' rég lezárt fegyvertárt nyisd meg, és
Hurcolj ki onnan zászlót, kardokat,
Hurcolj ki mindent a mi öldököl!
Mit álsz? Almos vagy?

MIKLÓS

Tán még álmodom, -
Rég nem álmodtam ilyen édesen.

CSÁK

Mi alvánk már, Károlyra jó a' sor
De az ő álma csendesebb leend.
Hol van Domos?

MIKLÓS

Két napja megszökött
Az unalomtól.

CSÁK

Most majd vissza jő.
Hát Simon is el ment? János népedet
Elhoztad a' szépebből?

JÁNOS

Nem én.

CSÁK

Nem, és magad még is jövé! Hol alszik
András leányja?

JÁNOS *(sohajtvá)*

Messze, messze!

CSÁK *(vadul)*

Hol?

JÁNOS

Zárdában.

CSÁK

Őrült vagy, hol mondta szád?

JÁNOS *(karjába dűl)*

Zárdában Csák!

CSÁK *(iszonyú indulattal)*

Ki küldte őt oda?
Ki küldte őt oda?

JÁNOS

Én.

CSÁK *(ellöki)*

És ölelsz!
De nem hiszem, hazudj fiú csak egyszer,

'S e' bünődért mennyem feláldozom,
Tiédhez toldom szívemnek felét
Mert szét repedni fél is sok. A' lány
Zárdában! Mennyetek pelyhetlen ifjak
Egy nőt nem birtatok megvédeni!
Mert őt hogy el nem küldétek tudom jól
Hogy is tennétek illy szörnyű bolondot?
Ellopták a' szent angyalok nejéül,
Hogy a' menyekben légyen a' halottak
Úrnéja, mert népének jobb fele
Halott már. Bódult szellemek, e' földön
Tolvajt helyett tartotok, ki lent
Az emberek üdvét rabolja, és
Orgazda boltot is építetek:
Hogy élve eltemessétek leányink (*hidegen*)
De szóljál igazán hol Ersébet?

JÁNOS

Ismételjem?

CSÁK

Ne tedd, e' halgatás
Még sűgja a' kolostori magányt.
S most küzdjek mert e' földön futók
Kívánják? És mért? Hogy Károly helyett
Sváb, vagy Tatárt emeljek trónusunkra?
Vagy tán azt kéritek: köztársaságot
Álítsak; és ki bírja meg nyugottan
Élvezni a' közjólét üdveit?
Nem Róma e' hon mellynek harci lelke
Hírért sovárgott. Itt minden kebel
Forintokért ásítózik, 's fölötte
Ha nincs erő, egymást rabolja ki.
A' szentek honja csak köztársaság,
Csak szentek érdemlik meg azt 's csak ők
Képesek élni benne. Dicsőült
Kebőlökben szent a' férfitó erő,
'S méltóság. Ah de latrok honja ez,
Nem szenteké. Hisz én azt jól tudom
Hogy ez nem volt örökké így, 's reménylem
Nem is lesz akkor, majd ha egyetértve
A' szomszéd éhes zsarnokit lerázzuk, -
Kik othon élni nem tudván bejönnek
Jól lakni. Óh de ez mikor leend?
Csák meg nem éri! Ő lefutta már
Pályáját mert a' lány a' lány halott!!

JÁNOS

Ha ő halott, magyar fajunk nem olly
Meddő hogy új Árpádot nemzeni
Ne birna. Trencsényi jól ősmérem
A' lelket melly benned lakik; tudom
Nem Ersébet de a' magyar-haza
Jólléte fekszik sziveden, 's ha ő
Jelen sorsunkban rajtunk nem segíthet
Mert a' körülmény meg nem engedi
Kiöljük-e magunkat érte hogy
Uj nép foglalja el a' Chanaánt?

Tíz évi harcunk ezreket tiport el,
'S csak egy csata hibázik mellyben győzzünk,
Vagy győzzenek, - nem lesz többé magyar:
'S csontok felé emeljük őt királynak.

CSÁK

Ne többet áruló! A' síma nyelv
Nem nyalja már ki a' mérges sebet
Mellyet fullánkja ejte szivemen. -
Miklós! ereszd csak szét csapatjaink
Jól zárd be ismét, 's kulcsát vedd a' Vágba
Fegyvertárunknak. Zúzd a' kürtöt el,
Mert mint hazámnak lelke elfogyott:
Úgy fogy enyém is melly belé rivall.
János Isten veled, szivből beszélsz
Azt látom! Óh bocsáss meg, még is ez
Elvében rögzött szív téged gyűlöl;
Lehet hogy úgyvan, mindegy, nem hiszem, -
Isten veled, többé ne lássalak.

JÁNOS

Oh jaj, te szörnyen tudsz büntetni Csák!
Mert büntetönkül szivünket térszed. *(el)*

CSÁK

Én nem vagyok többé Trencsényi Máté
Mind elhagyott erőm, Miklós vezess!
E' kardot mellyel győzni birtam ím
Alig birom széttörni, el vele!
(kardját szét töré)

MIKLÓS *(felkapja darabjait)*

Mért törted el, nem adhatád nekem?

CSÁK

Minek neked? Hijjában ölni, vagy
Csák fegyverével Károlyért csatázni? -
A szent vasat melly Volga habjain
Keresztül úszott, és ősink kezében
Csórbátlanul bércet vágott keresztül,
Csatákat küzdött, népeket legyőzött,
'S Atilla honját vissza foglalá
Most néked adjam Mozesünk leánya
Ellen csatázni? Ennyire talán
Csak nem menék! Tudom te ifjú vagy,
Neked még tett kell, harc, és küzdelem.
Te Károlyért fogsz vívni hogy ha én
Lelépek. Menj, menj hadd ne lássalak, -
De kardomat nem adhatom!

MIKLÓS

Hibázol

Én kértem azt templomba tenni és
Rávésni két szót. „Csáké és szabadság”

CSÁK

Vésd a' végsőt szivedbe, és az elsőt
E kis darabra, 's hogy ha látod egykor
Hogy síromon oszlop nem áll, szögezd rá
De most siess.

MIKLÓS

Te gyöngé vagy, ki fog
Vezetni?

CSÁK

Senki.

MIKLÓS

Csák elhajtasz-e'?

CSÁK

Te jó fiú vagy, ládd térdem törött
Vezess ki a' szabadba és -

MIKLÓS

Hová?

CSÁK

Oh messze messze! (*ingadozik*)

MIKLÓS (*megfogja*)

Dőlj karomra.

(*Csák reádől és indul*)

DÁVID (*berohan*)

Ember!
Megálj hová dugád Ersébetet?

CSÁK

Őrjöngsz bolond! tudod jól, messze ment!
(*el Miklóssal*)

DÁVID

Óh azt tudom jól messze ment! Hiszen
Hogy is ne tudnám hogy ha lelkem elvesz,
Ha elragadják életem' világát? -
'S ki tette ezt mind? Csák az a' dicső hős,
Ki ön hazáját győzte meg nehányszor,
Ki elcsalta a' szülőktől, hogy apám
Széles jószágát elhagyám kobozni;
De ez mind semmi, kincs élvezet nem ád
A harcban elhaltak nem érzenek
Csak én, csak én! - Hiszen meghalni, élni,
Mindegy: de élve halni meg ez a' kín. -
A' testet ölni, melly úgy is göröngy

Csak: semmiség. De a' lélek reményeit
Az üdvöt a' szerelmet megmeresztetni,
Egy hosszú éltén általhordani
E' gépet, melly fagyos lett, mert ki szívták
Az élesztő sűgárt belőle, 's kék
Örömtelen szoborrá átmereszté. *(szeliden)*
Ersébet, oh leány! minek rimánylád
Arcodra a' hajnalnak színeit
Ha nem világolsz embertársaidnak? -
Minek növesztéd hófehér karod
Ha benne csak feszület van nem ember?
Nem félsz hogy újjaid közt a' kihűlt
Meváltó átmelegszik és feléled?
Ersébet! Szép Ersébet! Látlak-é
Még egyszer - akkor a' könnyűt letörlöd
Mellyet most érted sirtam? óh letörlöd
Halál szín fátyoloddal, és bezárva
A' záporzó szemet reá hajítod
A' fátyolt szemfödőül. Hah te gyáva!
Nem tudsz mást: csak sirni és bucsúzni?
Nincsen karod melly a' zárdát ledönti,
'S az elkárhoztatott angyalt kihúzza? *(komoran)*
Hijába! Ott mögötte a' sötét Csák,
Az ember orjás, ellopja újra. *(nagy indulattal)*
Gyilkot neki! Nem-e ígértem ezt, -
Nem mondtam-é, - hogy ehhez nincs joga
Isten 's világ előtt csak énnekem?
'S az eskü tellyesült mert nyugta nincs
Keblemnek mert ő még lenem pihent. - *(hidegen)*
Megölni őt, miért ne? Ember ő is.
Mint én, és szíve egy van csak.
Mi az? Tolong a' nép, zokogva búcsúzik
Még int utánna, Csák vissza tekint
A' völgybe nyargal egy magas vitézzel.
Mért sírsz hű nép óh mond, nem Csák miatt?
De a' keservért mellyet karja szült.
Már eltűnt! merre gyilkosom? Elérlek
Bár fuss a' föld határig. *(indul)*

JÁNOS *(szomorúan bejő)*

Vége van.

DÁVID

Minek van vége?

JÁNOS

Csák elbúcsuzott,
És ment őtet nem látja senki többé.

DÁVID

Még én meglátom őt még nékem őt
Meg kell látnom, ha mint az éj maga
Ollyan sötét lessz is. *(elrohan)*

JÁNOS

Megálj öcsém
Óh bár ne láttam volna e' lakot

Többé mint illy nehéz árért! Megálj! (el)

II dik Szin:

Erdő hátul egy szirt.

CSÁK (*Miklóstól vezetve jő*)

Bocsásd el ménemet, legyen szabad.
Ne hordjon holtig zabla szíjt nyakában.

MIKLÓS

És most Trencsényi mit teszesz, - minek
Jövének e' völgybe?

CSÁK

Te hogy vissza menj,
És én hogy itt maradjak. -

MIKLÓS

Gondolom
Örökre nem?

CSÁK

Örökre.

MIKLÓS

Trencsényi
Azt nem tehedd! Ha alkotód
Magasb lélekkel álda meg mint a' miénk
Mért azt kiölni olly hamar, miért?
A' nemzetet melly védangyal gyanánt
Imád: elhagyni?

CSÁK

Nemzetem ki mondta
Az elvet: hogy ki a' törvényszerű
Királyt nem ösmeri el pártütő.
Azért ne hizelegj én nem vagyok
Védangyal, és nem is voltam soha,
Hogy is járna védangyal vér között?

MIKLÓS

A' népszabadság nemtője úgy jár.

CSÁK

Mint köz', csatázz küzdöttem harcain
Védangyal volt a' nemzet szelleme
Melly sátorink felett lebeg vala,
'S megszentelé munkánkat: most midőn
E' szellem elhúnyt, nincsen jog velem

És jogtalan nem harcolok soha.

MIKLÓS

Nem harcolsz? Hát ne lássam-é soha
A' rendületlen Trencsényit, ne lássam
Kardját villogni a' csaták között?

CSÁK

Nem láthatod.

MIKLÓS

Hát itt maradsz? Silány
Tarlomb alatt ütöd fel sátorod,
'S az álmokat a' mellyeket velem
Dárdák között álmodtál egykor el,
Kökénytövis közt húzod át. Ne Csák,
Ne légy oly balgatag, jer vissza vélem
Kárpát tövében áll még ősi váram
Onnét dacolhatunk egy pár királlyal.

CSÁK

Kökény-tövis közt büszke cser alatt
Itt e' vadonban alkotok hazát,
Mellynek polgára sas és medve lessz, -
Itt alkotok hazát mert köztetek
Be fészkelődött már a' szolgaság
A' művelődés finom mérgivel;
Vad keblet kell itt keresnem nekem
Mellyben mig nőhet a' polgár erény.
Menj el magad jó ember.

MIKLÓS *(megragadja kezét)*

És örökre
Elhadjam e' kezét? Úgy nem megyek.

CSÁK

Ha mondom!

MIKLÓS

Úgy sem. Itten bújosom
Hogy meg ne lássál csak én lássalak,
És dárdát szúrok sirodra ha meghalsz.

CSÁK

Átkos fiú 's rabbá kívánod-e
A' sirt is tenni, mellyért életemben
Küzdék hogy csendes és szabad legyen?
Jegyét kívánsz rá tenni hogy utóbb
Álkönnyet és átkot hordjon a' bolond, -
A' korcs magyar, ki meg nem ért fokára
'S zavarja álmimat. Eredj fiú
Polgáraink temessenek el itt.

MIKLÓS

Óh Csák! Csak egy piciny reményt! Hogy még
Nem váltunk el örökre. Küld velem
Végrendeletedet el a' hazának.

CSÁK *(gondolatokba merülve)*

Örökre nem.
Nézz a' bércek hegyében egy magas csert
Ha látod azt hogy már nem áll, kidúlt:
Jer nézd meg élek? Most menj fiam
'S akaszd a' szögre otthon kardodat.
Isten veled évenként jöjj el egyszer
Mikor ki látod dőlni a' magas csert -

MIKLÓS

Trencsényi halni készül.-

CSÁK

Eltaláltad. *(Miklós el)*
Jó gyermek illy kebel ha volna sok! *(a sziklára ül)*
Bevan végezve pályám, vége van; -
Most én halott vagyok, mert életem
Klastrom rostélyán tört el mint hajó.
Nyugton mint másvilági lény tekintek
Trencsényire kivolt, de többé nincs; -
Le éltem édes álom közt, leéltem
Évek sorát, reménylve egykoron
Hazám egén a' nagyság cimerét,
És népe közt törvényt látok ragyogni
'S mi lett a' nagyság: földig süllyedés.
Mi lett az üdv: rabszolgaság, nyomor. -
Azt gondolod ha nem tetszik lerázod
A' hőstelen a' korcs sovány olaszt.
Ezt még talán le, - ámde az utóbbit
Soha, soha! Bógáncs cserjébe mentél
Mellyből ha egy ruhádra kapcsolódott
És rázod ötven új akad helyébe.
Megérdemled, mert a' nagy esküszót
Mellyet szer terén ős apád kimondott
Megtörted, és még is, még is siratlak
Mert édes vagy, és még jobban siratlak
Hogy önnön ástad a' sírt mintha a' sors
Hódoltatóval zúzott volna szét.
Mert pusztá hont egy Béla földerít
De egy elkorcsult népet senki sem! -
Sótt még talán az Isten sem maga
Mert inkább eltörüli Júdaként.
Volnál pogány és bálvány szellemet
Imádnál óh mi édes kín között
Égetném meg oltárodon magam
Hogy elkönyörgjem büntetésedet.
Szálnál ki a' sikokra küzdeni:
Minő őtjögve dúlnék ellenid közt,
Minő örömmel esném el miattad,
De óh hijába még halnom sem engedsz
Jóllétedért! Remegve elkerülsz
Hogy arcomat ne lásd, nefélj nefélj!

Szent a' közvélemény, mert népszava.
Én itt leszáradok de nem munkátlan
Hajnalban estve a' sziklára mászok
És megtekintlek álsz-e még dicső hon?
Áll-é a' bérc, buda, rákostere?
És a' szellőt megálitom, kikérem
E' bérc budán magyar-nép él-é még?
Rákos-terén magyar gyűlés van-e?
És még így kérdezem, és még imázok
Ki sohajtom lassanként lelkemet;
Mert azt tudom nincs úgy mint rég vala.
Ki jó amott lélekszakadva erre? -
Egy nő - és Margit! -

MARGIT (*Csák lábához rohan*)

Védelem segítség!

CSÁK

Asszony ne ess a' porba Csák előtt.

MARGIT

Te vagy? Óh úgy nem félek, nézd amott!

GYILKOS (*a fák között látszik*)

Hah vén szatyor az ördög őriz itt (*el*)

CSÁK

Ki volt ez?

MARGIT

Károly bérlett gyilkosa

CSÁK (*gúnnnyal*)

Ugy! hát kinek kezében százezer
Önkéntes hóhér: az még bérben is tart
Néhányat. Mért űz tégedet?

MARGIT

Megölni.

Zách nincsen többé, szép leánya nincs,
Nincs gyermeke, meghaltak vérpadon
A Záchok cimérét eltörve vitték
Sirboltba. E' törzs vérben ment alá. -
Rokonjait, barátit üldözik most.
Bérgyilkosok leskődnek életükre.
Én nálok laktam emlékszel talán
'S azért akarnak engem is megölni.

CSÁK

Ezt nem könyörgtem ég de te ítéltél!
'S ítéleted a' nemzet árulón
Bár szörnyű, szent. És én el némúlok.

MARGIT

Oh védj meg, védj!

CSÁK

'S miért nem véd Domos?

MARGIT

Ő nincsen többé, véres áldzataul
Esett a' hőserénynek mellyben élt

CSÁK

Nyugodjék békén a' derék. De mért?
Tevé ezt Károly?

MARGIT

Mert ő a' Király.

CSÁK

Mert őt te is ohajtád.

MARGIT

Óh ne báncs!
Elég koldús vagyok, annélkül is
Lakoltam gyáva nőiségemért
Mert táborodban nem volt orvgyilok
Csak fény 's dicsőség, és én balga nő
Féltettem gyermekim. Lakoltam ah!
Mert mostan ismét mentőmé levél
Megtudsz-é a' törött nőnek bocsájtani?

CSÁK

Hat gyermeked volt, és felét az ég
Elvette már: Kettőt adál a' honnak
Egyet Károlynak, mind három halott,
Most mellyik fáj legjobban?

MARGIT

Ah Domos!

CSÁK

Tanuld meg hát a' nő ne sirdogáljon
Ha gyermekének kardot lát kezében
Kivált ha a hazaért kötöte fel.
Most menj és vélem itten nem lehetsz
Megálj, a' bérc megett nem messze van
Miklós fiad siess eléred őt. -
A' gyilkostól nefélj már messze van
'S fiad ezentúl megvéd. Ég veled!
(Margitot elvezeti)
Attól remegtél nemzet hogy kiirtlak
Van már kapás ki megteszi helyettem!!!

Vége.

Az ötödik felvonás személyzete:

Ersébet.
Csák.
Miklós.
Dávid

Egy Apáca.
Két Gyilkos.
Apácák.

ÖTÖDIK FELVONÁS

KÉT ZARÁNDOK

1ső Szin:

Mező, messziről egy zárda látszik

1ső GYILKOS

Hol vette itt magát, talán Rómába megy
Bocsánatért? Aligha. Ejnye de
Mehült a' vér erebben, hogy megálott,
És rám tekintett, jó hogy meg nem ismert.
Bizony sok szép idő lefolyt azolta
Miolta egymást láttuk a' vadonban.

2dik GYILKOS (*jön szemközt*)

Kit látok Pauló?

1ső

Tőkehal te vagy?
Jer csókolj öszve mert már elhiszem
Hogy a' gazok közt is van jó barátság.
Hol jársz? Ej mint örülök hogy veled
Találkozám. Hogy vagy? Minő sovány vagy
Mint látszik képeden a' víz ivás, -
Nézz engem!

2dik

Annyit kérdezz, hogy felelni
Mellyikre kell először nem tudom!

1ső

No hát az első: van pénzed?

2dik

Kopott
Fillérem sincs.

1ső

Az baj.

2dik

Nos hát neked?

1ső

Nincs.

2dik

Ej hazudsz, most is csillog szemed.

1ső (*mosolyogva*)

Meg mostam és egy csepp víz rá ragadt
A' pilla szőrre. Mond meg jó barátom
Hogyan van az hogy nincsen tompa késed,
Nincs görbe kar-szárad, kancsal szemed,
Még is koldús vagy, és olyan világból
Jösz vissza hol illyesmi jó madár
Csak Károly olta van 's azért kapós.

2dik

Onnan kislelkü hogy meguntam egy pár
Fillérért ölni; 's lelki vágyamat
Melly a' dicsőség 's hír után eseng
Csak siró lánykák 's bamba gyermekek
Nyögésivel hizlalni nem tudom.
Egy művet válalék fel tizezer
Magyar forintért.

1ső

Szentszűz mennyi pénz!

Hány is? tíz-tizezer ennyit talán
Nem is láttam, megálj hadd számolom ki:
Tizszer tiz száz, százszor száz tizezer
Odább a' mathesis sem megy.

2dik

Ne számolj

Nem nyertem el.

1ső

Úgy jaj nekem, 's neked, -

2dik

Csak nékem, mert legszebb időm javát
Fecsérltem el miatta három évig
Leskődve rá.

1ső

Zsebnyúzó három évig
Nem érni célt! Hajtsd el törödet
'S végy a' zsidótól bicskát a' parasztok
'S vándor legények táskáját kivágni

2dik (*tórt ránt*)

Jer hát próbáljuk meg ki a' művész?
Ha szivedet középben nem találom
Akkor bicskásnak hivatom magam. -

1ső (*remegve*)

Ne. Elhiszem hogy eltalálsz, ámbár
Akár hasamba szúrj mindegy.

2dik

Ne mond.
Hát Csákot ölni nem tudod kivált
Ha nem tudom hol kóborol.

1ső

Megálj!
Én jóltudom hogy hol van ő.

2dik

Hazudsz.

1ső

Tudom csak tedd el fényes fegyvered
Mert fényében még káprázik hasam. -

2dik (*hidegen*)

Mond meg hát hol lelem?

1ső

Egy gyáva nőt
Kergettem egykor, akkor láttam őt
Egy szirt mögött a' felső tájakon.

2dik

Jer vissza hát, 's mutasd meg hol tanyáz

1ső

Én vissza nem megyek, szöktem budárol
'S ha már az ágast eddig elkerültem,
Nincs semmi kedvem újra felkeresni
Ha nem mit ádsz, kezedre játszom őt
Itt és ma még.

2dik

Adok két itsze bort.

1ső

Ugy csak keresd magad fel

2dik

Hát adok
Száz jó forintot béreimből

1ső

'S marad
Kilentzven és kilentzszer száz neked

2dik

Mit számolod a' másét?

1ső

Adj belőle
Még ötvenet.

2dik

Legyen.

1ső

Most hát figyelj.
Itt láttam őt épen most egy vitézzel,
Amott a' síkon hagytam el, alig
Bir jönni olly szörnyű bágyatt 's beteg.
Ha nem sietsz a' tizezer forintot
El lopja markodból a' zord halál: -

2dik

Készülj hát megtámadjuk.

1ső

Istenért, - ne!
Mondtam hogy ketten vagynak 's egyikők
Markosb a' sátánnál, mert bal kezén
Olly könnyen hozza Csákot mint mi egy
Lúdcombot: 's kard van oldalán.

2dik

Lehúzzuk
Magunkat, és orozva rá esünk.

1ső

Nem úgy, itt nincs az út mellett bokor,
'S a' fűben meglát, én tudok okosbat, -
Ott a' zárdában van András' leánya,
Csák gondolom őt megy meglátogatni,
Az ajtó mellett húzzad meg magad
'S én örködöm jó messze a' falaknál.

2dik

Minő ruhája van?

1ső

Kopott, 's poros.

2dik

Jer hát!

1ső

Előbb térjünk be egy pohárra.
Nem messze ál egy csapszék:

2dik

Jó, előre. Megisszuk a' két itsze áldomást
Trencsényiért két itsze áldomás! (*elmennek*)

DÁVID (*vándor öltönyben dúlt kinézéssel*)

Meddig megyek még, meddig leskelődöm?
Van határ vándor pályámnak óh
Van egy: a' sír, de nem a' Dávidé
Az oriásé kit a' végtelen
Végéig üldözök és hasztalan
Mert ő nem óriás csak, kígyó is
'S a' kígyó síma, élte fogyhatatlan
Mert jéghideg hangom veszejtse őt.
Ő él tudom jól, és hol élne máshol
Mint gyámleánnyánál? Ott őrzy azt
'Sárkány körmével, és könnyéből él
Mellyet talán érettem sír a' lány.
Meglátjuk őt, és számadásra húzzuk. (*el*)

CSÁK (*Miklóstól vezetve jő*)

Odébb odébb Miklósom látod-é
Tornyát?

MIKLÓS

Nem még.

CSÁK

Lépjünk a' dombra hát
Óh jaj! szemem már gyöngé jó öcsém;
Jól élesítsd tiédet, 's nézd amott
Nem látsz-e semmit? Jól nézz mert ha nem?
Csák nem látandja többé életében. -

MIKLÓS

Most látom.

CSÁK

Megne ölj öröm, ne, még
Nem izlelélek.

MIKLÓS

Ó mi bús a' hely

Milly barna, még a' napsugára is
Remegve elkerüli kúpjait.

CSÁK

Ah ilyen a' sír mind, keskeny 's rideg
Hogy férek én el benne? Én csak én,
De a' leány hogy fér egy szűk gödörbe
Mellyet nem honja de a' szent apácák
Vésnek ki, 's a' helyett hogy millió nép
Búcsúval járna hamvvedrét imádni
Egy lassú requiem zúg elfelette.
El el, rém gondolat vigy el fiú
Vigy hozzá. Mért fogsz olly nagyon? Bír ez
Még egynehány lépést feléje tenni
Hozzá fiú (*el*)

II dik Szin

(A zárdában sötét szoba. Az apátzák 'soltárja hallik. Ersébet kis oltár előtt térdel)

ERSÉBET (*felkél*)

Mindenható lény népek Istene!
Hallottad az imát? Nem üdvömért
Könyörgtem, mert üdvöt könyörgeni
Minek egy hosszú élet és minek
Kolostor? Azt völgy vagy bérc ormiról
Szintügy lehet fel énekelni hozzád
Ah az miért könyörgtem nemzetem
Hazám jóléte, és ezt hány ezer
Imádtá már, 's te mindég megtagadtad!
Óh mért is kérem ezt uram tetőled
Hiszen választott néped volt e' nép!
Te hoztad őt ki a' puszták közül
Chánánba vitted és mózes helyett
Árpádot adtál bajnokúl neki;
'S mint a' zsidók elbizott vénjeit
Úgy a' magyart is egyformán kiölted.
Hogy túl ragadva földi büszkeségtől
Nép zsarnokká ne váljon, és ne mondja
Én adtam e' hont a' szittyák fájának.
Mindenható! ha ostorod csak ennyi
Én lánya a' Hunn' Mózesnek leomlok
És áldalak csak óh új zsarnokot
Ne adj neki, csak a' népet nebáncsd,
Csak el ne veszd üdő előtt, csak éljen
A' még te vagy még föld golyóbisod
Forogni engeded! mert megtagadlak -
(kint csengetnek)
Nézd meg ki csenget ottkint?

APÁCA (*kinéz*)

Egy zarándok.

ERSÉBET

Bocsásd be. (*Dávid jön 's remegve megál*)
Honnét jösz fáradt zarándok?

DÁVID

Halálból új életre.

ERSÉBET

Mit beszélsz?

DÁVID

'S nem ezt tanítja-e' a' szentírás.
Élő halott végetlenig valék.
'S egy percnyi üdvöt kérek Istenemtől,
Ha ezt megadja: úgy meg engedem
Hogy mint embernek percnyi kínjaimra
Örök mennyt ígért, és megsemmisülök.

ERSÉBET

Mért reszketsz úgy, pihenj le - néma vagy
Szóljál mi kell, koldús vagy?

DÁVID

Az.

ERSÉBET

'S kívánsz
Pénzt, éhezesz, látom süllyedt szemedből?
Menj a' kapusnő ád.

DÁVID

Nem éhezem.

ERSÉBET

Mi kell hát.

DÁVID

Semmi sem. Óh vagy ha kell,
Úgy több az mint apáca, 's Isten adhat.

ERSÉBET

Menj hát előlem.

DÁVID

Azt parancsolod (*indul*)
Egy szót előbb. Nyugott-é kebled itt? -
Nem dül-é benne az élet erő
'S megcsalt világod ábránd képei?
Felelj nekem, felelj olly igazán
Mint itéletkor Istenednek.

ERSÉBET

Nem.

DÁVID

Nem, úgy nincs hozzád többé semmi szóm.

ERSÉBET

Vándor mért ing térded, mért sáppad arcod?
Vagy játszol, vagy beteg vagy, vissza tőlem
Ne lépj közelebb!

DÁVID

Szent szűz vagy, 's eltaszítsz
Ez hát a' könnyűlet? Kérésem egy,
És olly csekély: emeld fel fátyolod

ERSÉBET

Bűn embere, merész vagy illy fonák
Szót ejteni. Távozz e' szent falaktól.

DÁVID

Emeld fel fátyolod és elmegyek.

ERSÉBET

Pór koldus. (*indul*)

DÁVID (*megragadja*)

Hah megálj minek szaladsz
Te nem tudsz sziklán mászni, nem parázs
Fővényen járnai mint én. A' futás
Meg nem ment. (*letépi fátyolát*)
Barna fátyolod lehúszom
Van-e' nap a' felhőben- és pirosság
A' zárda lánynak arcain. Mi ez? (*tántorog*)
Te tündér vagy még most is, balga én
Miért emeltem föl hisz tudhatám
Hogy angyal arcok mindég ifjú arcok,
'S enyém az ördög arc mindég sötét.
'S mentől vénebb annál sötétebb; e' szem
Ki folyta nedvét a' sirás közölt,
E' mell kiaszott láng 's keservitől
Ösmérsz e' most Ersébet!

ERSÉBET

Nem; -

DÁVID

Ha! ha!
Ne ösmérjen meg úgy az Isten is
A' ki teremtett, és éltetett egykoron
Hogy elfeledve újra kínjaim
Ne keljenek fel az örök világban.
Óh azt tudom, te meg nem ismerél

Hogy is ismerné a' pórt a' Királylány
Nem ösmérsz, nem, ha, ha! lány azt hiszed
Hogy én is olly vak lény vagyok miként te.
Bár öszült volna meg sötét hajad
Húnyódott volna bé vakká szemed;
Lett volna arcod ráncos mint ruhád
'S vonásidből a' lét halt volna ki,
Vagy bár kihálva porrá lett hamvad
Szóródott volna szét a' nagyvilágon
Meg ösméreném még is minden szemét!!
Meg még a' kisvirágot is a' melly
E' porból nőne mert valómat e'
Virágcsa mérgezné meg úgy, miként
Te mérgezed meg most az életet.
Nem ösmersz, mert acél vagy 's nincs szivedben
A' vonzerő.

ERSÉBET

Ösmerlek most ki vagy
Vad jellemed sűgá meg; menny haza
'S ne háborítsd a' békesség lakát (*el*)

DÁVID (*utánna mered*)

Ha ő itten hágy: mért maradjak én?
Mért lessem a' márvány darab alakját?
Vagy nem tudom márványbbá tenni őt
Hisz szent, szent ő! Szeretnem nem szabad,
És bánthanom sem. Mit tegyek tehát?
Tudom már, - felszakítom keblemet
'S kitépem az örök kinzó szívet
Varjajknak hányom el. Miért is az
Nekem? Kínozzon mást is hogy ha ki
Meglélné, és szívetlen kebelébe
Tenné. Minek a' lélek is nekem
Sovány testemben hogy fűjjon 's mozogjon.
Meg álj! megálj! még egy munkád hibázik
Még él Csák hah! és hát még nem vagyok
Koldús egészen; még a' csalt kebel
Utolsó vágya: a' bosszú él, -
Ezt még betöltöm 's aztán indulok,
'S megyek megyek végetlen messzeségig
Még térdig elkopának lábaim,
'S föl szólok a' magasba, 's mint kiszűrt
Szemű kesely mindég égnek repülök
Még vagy felérek a' csillag lakig
Vagy szárnyam elszakadva szét esem.
(*Kiindul, az ajtóban a 2dik Gyilkos leszúrja*)
Bolond mért bántasz? (*Csák és Miklós jó*)

MIKLÓS

Hah megálj ne mozdúlj
(*megragadja a' gyilkost 's földre veti*)
Kit öltetek meg rókák?

2dik GYILKOS

Trencsényit. -

DÁVID *(fölemelve fejét)*

Nem őt.

MIKLÓS

E' hang testvér kebel szava
Dávid! szegény öcsém várj egy kicsinyt
'S ne halj meg addig mig e' gaz olaszt
A' fára húzatom cégérnek. *(el a' gyilkossal)*

DÁVID

Csák!
Mért haltam meg, most élned kell tenéked
Ersébet gyilkosa!

CSÁK

Ésszel beszélj.
Nem én de János bátyád küldte el.

DÁVID

Hah nem te! most százszor halok meg óh!
Illy messze jöttem és miért, miért?
Előbb reményltem, és gyűlölheték
És a' végetlen hosszú messzeségről
Két pálya bér mosolygott utjaimra.
Most testben és lélekben is halott
Ábrándjaimmal végzem útamat.
Er'sébet életemben csak halált
Beszéltél, most halok - adj életet. *(meghal)*

CSÁK *(megfogja)*

Élsz még? meredt óh a' gyilok hamar
Szivünkbe fut, de a' bú lassan öl.
Szent szüz él-é még a' magyar leány
Ki évek olta elhagyá hazáját
És köztetek lakik.

APÁCA

Ersébet?

CSÁK

Ő!

APÁCA

Él.

CSÁK

Mond néki hogy Csák Máté várja itt *(apátza el)*
Rideglak élni! Sőtt meghalni is!

ERSÉBET *(jó sebesen)*

Máté atyám *(átkarolja)*

CSÁK

Gyám gyermekem

ERSÉBET

Te itt? Bocsáss meg Istenem! hogy életemben
Egyszer kinyult karom embert ölelni
Csák édes Csák még élsz! 'S mirégen élsz
És hozzám még sem jöttél. Mért inogsz?
Mért sáppad arcod?

CSÁK *(gyöngén)*

Fordulj el leány
És rám ne nézz, mert kin az Úr szeme
Nyugszik, nem halhat meg 's én halni jöttem
Lakodba.

ERSÉBET *(ijetten megfogja)*

Őrizd meg nagy Isten őt!

CSÁK

Ne őrizd *(nagyot sóhajt)* lélek menj, menj még tovább -
Ki a' karokból, - a' mellből; elég -
Tüdőmbe még maradj, mert szólni kell
Egy szót
(az oltár zsámolyára tántorog)

MIKLÓS *(jő 's Dávidot megtapintja)*

Elkéstem *(Csákhhoz)* Csák megálj, utolsó
Lélegzeted én szívom be, - ne menjen
Az Isten pára fel! - de hadd maradjon
A föld népénél mert úgy is szegény!
(melléje térdel)

ERSÉBET

Menj, engem illet!

MIKLÓS

Itt véled kihalni?
Én nemzetéhez hordom végszavát.
(melléje térdelnek)

CSÁK

Leány ne sírj, mert úgy szentek közzé
Nem illesz, egy Csákon siratni nincs mit,
Hadd könnyeid akkorra a' midőn
Magad halsz meg, mert akkor nemzeted
Egy korszakán futott le, - és kitudja
Lessz-e' néped közt könny számodra még? -
Köz embert szül naponta a' világ
De a' midőn téged temetnek el,
Egy ország címerét vetik sirodba
És lessz-e' még ki azt fölmerje ásni
És fel szögezve Gellért ormira
Ezt metsze rá: „Árpád ha nincs, fajából

Van még” - Er'sebet egykor jobb napokban
Olvastál nékem egy történetet,
Midőn csatára készülék szerettem
Halgatni, 's hittem én is nyomdokát
Fogom követni. Mond el most nekem.

ERSÉBET

Szívem kívánja most meg mind' erőmet
Hogy méltóan fájhasson bánatához,
'S erő tudómnak szólni nem marad.

CSÁK

Már nem sokáig kérek.

ERSÉBET

Hald tehát:
Olvastam az utolsó római
Történetét, kit zord csatára hit
A hon szerelme még, - Philippinél
Lehúnyt a' hős ki szembe szált korával
'S utánna dőlt az elv mellyért csatázott, -
Lezárta sírja, népe életét -
Még rajta az ember jog és szabadság
Nemtője örködéek. -

MIKLÓS

Mond hogy hívák
A' hőst, átkozva lett tudom a' kor
Melly őt elismeré?

ERSÉBET

Átkozva mert
Bűn és bilincs jövének a' világra
A népszabadság és Brutus helyett. -

CSÁK

De már a' zsarnokot le szúrta vót?

ERSÉBET

Le már.

CSÁK *(felugorva)*

A' zsarnok! Ez siromban is
Gyötör, - hah, én még meg nem halhatok
Mert még egyetsem öltem el közülök!
(fájdalommal visszarogy)
Vagy hát hijába éltem, óh hijába,
Vallyon királyném siromon fog-e'
Virasztni nemtő! Vagy csak pusztá lessz
Ha könnyeiddel megszünél öntözni
Virágait.

ERSÉBET

Óh fog virasztani!

Vívott a' hős kemény harcot vívott
Egy kígyó párral és mosolygva nézte
Nemtője harcát. Megmenthette őt
De nem tevé, midőn kétségbe esve
Egekre néz a' bajnok 's fölkiált
Mért nem segísz hisz harcodat vívóm? -
Kegyetlen nemtő jőjj mert megtagadlak.
Mosolyg a' genius: ha úgy kívánod
Megmentelek, 's mit nyersz egy életet
Melly holnapig tart. Halj és díjadúl
Végtelen élet lesz ajándokom.
A' hős vívott - halt és örökké él.

CSÁK

Óh; hála nemtőm hogy megnyugtatal,
Igen fogok még élni mert, illy könnyen
Nem válhatnék örökre életemtől. *(sötéten)*
Miklós te ifjú vagy, erős 's piros,
Elélsz sokáig; tedd meg mit kívánok.

MIKLÓS

Mond, - annyi mint ha téve volna már.

CSÁK

Megbántam hogy harcból eljövék,
Mert itt a' lég hüvösb 's szorult
Nem olly szabad mint Pannon' halmai
Gondoltam Ersébettel egy vidéken
Nyugodni édesebb lesz. óh nem úgy van,
Ott is nehéz, itt is! ott ő hibázik
'S itt a' kedves honföld. Ossz meg tehát
Hagyd itt a' csontokat, 's a' port seperd fel
És vidd haza; menj a' bércek csúcsára
'S midőn kezd zúgni a' szél, egy marokkal
Szórj el, - haddszáljon a' habos dunába
Dunából a' tengerbe, 's mindenütt
Hová csak ér találjon szittyá fajt,
Szórj a' Rákosra hogy hagy vigyázzak ott
Mikor fog a' király esküdni népem
Nyelvén, 's megtartja-e' az esküszót.
Mikor lesz a' hon mind végig magyar,
'S ha ez nem lesz soha úgy azt vigyázom,
Mért nem lett és kitette hogy ne légyen? -
Mikor fog ébredezni 's véle én
Mikor kelendek új életre? Mert
Ha ő nem ébred, úgy enyészetet
Kérek magamra az élő halálból. -
Keblem szorúl.

ERSÉBET

Óh jaj, ez a' halál!

CSÁK

Ne sirj királyné, menydörög Hadúr
Ha szól, 's nem hagyja hogy könny áraiddal
Mosódjék vérfördőt szokott halotja.
Nemondj felettem zúgó requiemt

Csáknak halálán bércek csapnak öszve.

(szeliden)

Vezessetek most az ablak felé

Vég pillantásom szenthazám határin

Had andalogjon, - sülyedjen belé.

(megtörtén)

Le áldozott a' nap, óh! bár legyen

Ismét utánna boldog virradás

Csúcscsán, arany de búcsúzó arany! -

Halál-e a' csend, melly földén ural?

Nem, rég kiküzdött harcaink sabbatja.

Mély 's ünnepélyes csend előzi meg

Ha vész torul, ha gyűl a' láng folyam,

Kitör és gyorsabb lesz a' munka napja.

'S ha nem - e' szellő issza lelkemet

Hazámba hordja, és Mátráin át

Viharrá nő a' szellő, és üvölt

Hogy megrázkódik rajta a' világ

Mert halva is üld még Csák zsarnokot

(feje Er'sébet ölébe hanyatlik)

Öledben édes a' nyugalom királyné -

Öledben az Árpádok alszanak! *(meghal)*

MIKLÓS

Már vége van!

ERSÉBET

Óh jaj, óh jaj nekem!!

MIKLÓS

Töröld meg lopva könnyedet, nebáncsd

Nő fájdalommal a' kiszenvedettet,

Én elkiáltom a' Gellért hegyén:

A' győzhetetlen meggyőzé magát

'S meg szentelendem sirját mert - cselekszem. -

Vége.